

Crna Gora

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

**OSMI NACIONALNI IZVJEŠTAJ O PRIMJENI IZMIJENJENE EVROPSKE
SOCIJALNE POVELJE ZA 2018. GODINU
Zaključci 2015-Crna Gora**

April 2019. godine

Član 7 - Pravo djece i mladih na zaštitu

Stav 1. - *Zabrana zapošljavanja lica mladih od 15 godina*

Komiteta uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Crna Gora.

Izvještaj ukazuje da mladi ljudi sa navršenih 15 godina i sa opštom zdravstvenom sposobnošću za rad mogu zaključiti ugovor o radu sa poslodavcem (Član 16 Zakona o radu). U izvještaju se dodaje da osobe mlađe od 18 godina mogu sklopiti ugovor o radu samo uz pisanu saglasnost roditelja, usvojioca ili staraoca i pod uslovom da rad ne utiče na njihovo zdravlje, moral i obrazovanje ili nije zabranjen zakonom (Član 17 Zakona o radu). **Komiteta pita da li se Član 16 Zakona o radu (koji propisuje minimalnu starost od 15 godina za prijem na posao), odnosi na sve aktivnosti, bez izuzetka, uključujući i samozaposlene radnike i porodični posao.**

ODGOVOR:

Zakon o radu je opšti propis i primjenjuje se na zaposlene kod poslodavca koji rade na teritoriji Crne Gore, kao i na zaposlene koji su upućeni na rad u inostranstvo od strane poslodavca sa sjedištem u Crnoj Gori, ako zakonom nije drukčije određeno.

Takođe se primjenjuje i na zaposlene u državnim organima, organima državne uprave, organima lokalne samouprave i javnim službama, ako zakonom nije drukčije određeno i na zaposlene strane državljane i lica bez državljanstva koji rade kod poslodavca na teritoriji Crne Gore, ako zakonom nije drukčije određeno. Dakle, odredba za minimalnu starost za zapošljavanje od 15 godina odnosi se na sve aktivnosti, bez izuzetka, uključujući i samozaposlene radnike i zaposlene u porodičnom poslu.

Član 7§1 dozvoljava izuzetak koji se tiče lakog rada, odnosno rada koji ne povlači nikakvu opasnost po zdravlje, zaštitu morala, razvoja i obrazovanja djece. **Države su dužne da definišu oblike rada koji se može smatrati lakim, ili barem da sastavi listu onih koji nisu. Rad se prestaje smatrati lakim ako se obavlja prekomjerno** (Međunarodna komisija pravnika (CIJ) protiv Portugala, Žalba Br. 1/1998, odluka o meritumu od 9. septembra 1999. godine, §§29-31).

ODGOVOR:

Crna Gora je potvrdila Konvenciju Međunarodne organizacije rada o najgorim oblicima dječijeg rada broj 182 iz koje prozila obaveza za države potpisnice da izrade listu najgorih oblika dječijeg rada. S tim u vezi, Vlada Crne Gore-Ministarstvo rada i socijalnog staranja zajedno sa reprezentativnim socijalnim partenrima i uz učešće Međunarodne organizacije rada (MOR) je zaključilo Program dostojanstvenog rada za Crnu Goru za period 2019-2021. godine (PDR potpisan 8.03.2019. godine). PDR je drugi po redu program koji je Crna Gora zaključila sa tripartitnim konstituentima, i rezultat je tripartitnih konsultacija o podršci MOR-a u Crnoj Gori za period 2019-2021. Ovim programom je zaključeno da Crna Gora nema izrađenu listu najgorih oblika dječijeg rada te je planirana izrada te liste u okviru PDR a, uz tehničku podršku MOR-a.

Komiteta iz drugog izvora konstatuje da je, prema podacima u izvještaju pod nazivom "Zaključci o najgorim oblicima dječijeg rada - Crna Gora" iz 2008. godine dostupanom na sajtu Visokog komesarijata Ujedinjenih nacija za izbjeglice, 12,9 odsto djece uzrasta od 5 do 14 godina bilo uključeno u dječiji rad, uglavnom na porodičnim farmama (Direktni zahtjev (CEACR) - usvojen 2011. godine, objavljen na 101-oj ILC sjednici (2012), Konvencija o minimalnom uzrastu, 1973 (Br. 138) - Crna Gora (ratifikacija: 2006)). **Komiteta pita da li domaće radno**

zakonodavstvo propisuje izuzetke koji se odnose na zapošljavanje osoba mlađih od 15 godina. Komitet pita koje su mjere preduzete od strane inspekcije rada ili drugih institucija u otkrivanju slučajeva djece mlađe od 15 godina koja rade u sivoj ekonomiji, izvan okvira ugovora o radu.

ODGOVOR:

Domaće radno zakonodavstvo ne propisuje izuzetke za zapošljavanje osoba mlađih od 15 godina života. Dakle, 15 godina života je apsolutna donja granica za zapošljavanje ispod koje nije dozvoljeno zapošljavanje.

Odredbe Zakona o radu o minimalnoj strosnoj dobi za rad djece primjenjuje se na sve sektore i djelatnosti, ukoliko posebnim zakonom nije drukčije uređeno. Napominjemo da je donja starosna granica za lica koja rade na brodu podignuta na 16 godina života, odnosno Zakonom o sigurnosti pomorske plovidbe ("Sl. list CG", br. 62/13, 6/14, 47/15 i 71/17) propisano je da: "lice mlađe od 16 godina života ne može raditi na brodu".

U neformalnom radu Inspekcija rada je zaticala djecu i ispod 15 godina, ali nema sankcije za te situacije, pa se djeca udaljavaju iz kontrolisanog objekta, a poslodavci upozore na nemogućnost regulisanja radnog odnosa sa djecom te starosne dobi, pri čemu se kroz češće obilaske prati da li se poslodavac pridržava upozorenja inspektora.

Komitet podsjeća da se efikasna zaštita prava garantovanih članom 7§1 ne može obezbijediti samo zakonom; zakon se mora efikasno primjenjivati u praksi i rigorozno nadzirati. Inspekcija rada ima odlučujuću ulogu u tom pogledu. Komitet traži da naredni izvještaj pruži informacije o aktivnostima i nalazima Inspekcije rada u vezi sa praćenjem zabrane zapošljavanja mlađih od 15 godina, uključujući otkrivene prekršaje i sankcije koje se primjenjuju u praksi.

ODGOVOR:

U okviru svojih redovnih aktivnosti Inspekcija rada je tokom 2016.godine evidentirala 12 slučajeva radnog angažovanja djece u neformalnom radu i to, uglavnom, tokom ljetnje turističke sezone na primorju, od kojih 6 muškog i 6 ženskog pola, starosti od 15 do 18 godina. U 2017.godini evidentirano je 40 slučajeva radnog angažovanja djece u neformalnom radu, od kojih 25 muškog i 15 ženskog pola, starosti od 15 do 18 godina. U svim slučajevima inspektori su preduzeli mjere iz svoje nadležnosti na način što su poslodavci novčano kažnjeni, uz nalažanje mjere pribavljanja potrebne dokumentacije (ljekarsko uvjerenje i saglasnost roditelja), kako bi se ispunili zakonski uslovi za rad tih lica. Kazne su plaćene, evidentirane nepravilnosti otklonjene na način što je sa jednim brojem djece zaključen ugovor u skladu sa Zakonom o radu, a drugi više nijesu zatečeni na radu.

Treba napomenuti da djeca nijesu zatečena na teškim i opasnim poslovima, već su to bili poslovi prodavca ili pomoćnog radnika u trgovinskim objektima i drugim prodajnim mjestima za promet voća, igračaka i bižuterije, a često u prodavnici u sklopu stambenog objekta lica koje je i roditelj zatečenog djeteta. Dakle, Inspekcija rada nije evidentirala slučajeve koji bi se mogli tretirati kao najgori oblik radnog angažovanja djece u bilo kojoj djelatnosti.

O zatečenim licima mlađim od 15 godina života ne vodi se evidencija, jer na to ne obavezuju zakonski propisi nad čijom primjenom nadzor vrši ova inspekcija.

Komitet podsjeća da su države u obavezi da prate uslove pod kojima se u praksi obavlja rad kod kuće (Zaključci 2006, Opšti uvod na osnovu člana 7§1). Komitet pita na koji način

državni organi prate obavljanje rada kod kuće djece ispod 15 godina i koji su njihovi nalazi u tom pogledu.

ODGOVOR:

I pored zakonskog osnova za ovaj oblik organizovanja radnog procesa od strane poslodavca, vrlo rijetko se pribjegava zaključivanju ugovora o radu za obavljanje poslova kod kuće, možda i zbog toga što veliki broj poslodavaca nema kolektivni ugovor kojim bi se detaljnije uredila ova materija, uključujući utvrđivanje određenih normativa, odnosno kvaliteta rada po jedinici vremena. Kako se u praksi ova vrsta ugovora o radu skoro i ne primjenjuje, to imamo samo jedan slučaj iz 2015.godine obavještanja Inspekcije rada o tome. Takođe, nije bilo inicijativa od strane zaposlenih koji, možda, obavljaju rad kod kuće, u vezi sa zaštitom njihovih prava iz rada i po osnovu rada, pa Inspekcija rada nije bila u prilici da takav rad identifikuje i preduzima mjere iz svoje nadležnosti.

Dakle, ako takvog rada i ima u praksi, prikriven je i nedostupan za inspekcijsku kontrolu.

Član 7 - Pravo djece i mladih na zaštitu

Stav 2 - Zabrana zapošljavanja osoba mladih od 18 godina u opasne ili nezdrave aktivnosti

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Crna Gora.

*U izvještaju se navodi da član 60 (2) Zakona o zaštiti bezbjednosti i zdravlja na radu propisuje da će se podzakonski akti (Pravilnik o zaštiti mladih na radu) donijeti u roku od dvije godine od dana stupanja na snagu Zakona o bezbjednosti i zaštiti zdravlja na radu koji je od 16. avgusta 2014. godine. **Komitet zahtijeva ažurirane informacije u vezi sa usvajanjem takvih podzakonskih akata u narednom izvještaju.***

ODGOVOR:

Ministarstvo rada i socijalnog staranja donijelo je Pravilnik o mjerama zaštite na radnom mjestu koji je objavljen u Službenom listu Crne Gore, br. 040/15 od 24.07.2015. Ovim pravilnikom propisuju se minimalne mjere zaštite na radnom mjestu za poslodavca i zaposlenog.*

U ovaj pravilnik pored Direktive Savjeta 89/654/EEZ od 30. novembra 1989. godine o minimalnim zahtjevima za zaštitu i zdravlje na radnom mjestu i Direktive Savjeta 92/85/EEZ od 19. oktobra 1992. godine o uvođenju mjera za poboljšanje sigurnosti i zdravlja trudnih radnica te radnica koje su nedavno rodile ili doje na radnom mjestu, prenesena je i Direktiva Savjeta 94/33/EEZ od 22. juna 1994. godine o zaštiti mladih ljudi na radu

Shodno navedenom, pravilnikom je propisano da poslodavac treba zaposlenom da obezbijedi radno mjesto koje: ne ugrožava njegovu zaštitu i zdravlje na radu; sprječava ili ograničava rizike za zaštitu na radu i se uređuje i održava tako da ne predstavlja rizik za zaštitu na radu.

Takođe, poslodavac treba da zaposlenom obezbijedi ergonomske uslove za rad koji se utvrđuju propisima, standardima, aktom o procjeni rizika i/ili uputstvima za bezbjedan rad na radnom mjestu.

Pravilnikom je takođe propisano da radi zaštite na radu zaposlenog poslodavac treba da obezbijedi, da:

- putevi evakuacije koji vode do izlaza i izlazi, u slučaju opasnosti, uvijek budu slobodni;*
- se radna mjesta i sredstva za rad, posebno navedena u Prilogu broj 1 ovog pravilnika tehnički održavaju, kao i da se kvarovi koji bi mogli uticati na zaštitu na radu otklanjaju u što kraćem roku;*
- se radno mjesto i sredstva za rad navedena u tački 6 Priloga broj 1 ovog pravilnika redovno održavaju; i*
- se bezbjednosna oprema i uređaji namijenjeni sprječavanju ili eliminisanju opasnosti redovno održavaju, pregledaju i ispituju.*

Poslodavac treba da pored navedenih mjera zaštite (čl. od 3 do 6 ovog pravilnika), maloljetnicima da obezbijedi radna mjesta koja neće štetno djelovati na njihov razvoj, kao i da ne budu raspoređeni na poslovima:

- koji su objektivno iznad njihovih fizičkih ili psiholoških sposobnosti;*
- koji uključuju izlaganje opasnim materijama koje izazivaju nasljedna genetska oštećenja ili na bilo koji drugi način hronično utiču na zdravlje;*
- koji uključuju rizike od nesreća za koje može da se pretpostavi da maloljetnici ne mogu da prepoznaju ili izbjegnu zbog svoje nedovoljne pažnje ili nedostatka iskustva; i*
- na kojima postoji rizik za zdravlje zbog ekstremne hladnoće ili vrućine, buke ili vibracije.*

Poslodavac treba da obezbijedi da maloljetnici ne budu izloženi radu sa specifičnim rizicima, i to:

1) fizičkim štetnostima:

- rad u hiperbaričnoj atmosferi, kao što su zatvorene prostorije pod pritiskom i podvodno ronjenje;

2) biološkim štetnostima:

3) hemijskim materijama i štetnostima:

a) materije i pripravci svrstani kao otrovni (T), vrlo otrovni (Tx), nagrizaajući (C) ili eksplozivni (E);

b) materije i pripravci svrstani kao štetni (Xn) i sa jednom ili više sljedećih oznaka upozorenja:

*- opasnost od vrlo teških trajnih oštećenja (R39-H370),
- moguća opasnost od trajnih oštećenja (R40-H351),
- udisanje može uzrokovati preosjetljivost (R42-H334),
- u dodiru s kožom može izazvati preosjetljivost (R43-H317),
- može uzrokovati kancer (R45-H350),
- može uzrokovati genske mutacije (R46-H340),
- opasnost od ozbiljnog ugrožavanja zdravlja prilikom duže izloženosti (R48-H372, H373),*

- može smanjiti plodnost (R60-H360FD);

c) materije i pripravci svrstani kao nadražujući (Xi) i s jednom ili više sljedećih oznaka upozorenja:

*- vrlo lako zapaljivo (R12-H220, H221),
- udisanje može izazvati preosjetljivost (R42-H334),
- u dodiru sa kožom može izazvati preosjetljivost (R43-H317);*

č) hemijske štetnosti i postupci u industriji:

*- proizvodnja auramina,
- koji uključuju izlaganje policikličnim aromatskim ugljenovodonicima prisutnima u čađi, katranu ili smoli uglja,*

- koji uključuju izlaganje prašini, dimu i aerosolima nastalima tokom prženja i elektrorafiniranja bakreno-nikalskih spojeva,

- jakim kiselim postupkom proizvodnje izopropil alkohola, i

- koji uključuju izlaganje prašini tvrdog drveta;

*ć) hemijske štetnosti kao olovo i njegova smješa koji mogu da se apsorbuju u organizam; i
d) azbest.*

4) drugim rizicima:

- proizvodnja i rukovanje napravama, pirotehničkim sredstvima ili drugim predmetima koji sadrže eksplozive,

- rad sa divljim ili otrovnim životinjama,

- industrijsko klanje životinja,

- rad koji uključuje rukovanje opremom za proizvodnju, skladištenje ili primjenu kompresovanih, tečnih ili rastvorenih plinova,

- rad sa bačvama, cistijernama, spremnicima ili pletenkama koji sadrže hemijske štetnosti,

- rad koji uključuje opasnost od rušenja,

- rad koji uključuje opasnosti od visokog električnog napona, i

- radu čiji tempo određuju mašine.

Takođe, Ministarstvo rada i socijalnog staranja donijelo je Pravilnik o poslovima sa posebnim uslovima rada i uslovima koje treba da ispuni zaposleni za rad na tim poslovima ("Službeni list Crne Gore", br. 070/16 od 09.11.2016). Ovim pravilnikom propisuju se poslovi sa posebnim uslovima rada, kao i posebni uslovi koje treba da ispuni zaposleni za rad na tim poslovima.

Poseban uslov koji treba da ispuni zaposleni na poslovima sa posebnim uslovima rada između ostalog su i godine života, gdje je propisano da na istim mogu raditi samo zaposleni stariji od 18 godina.

Poslovi sa posebnim uslovima rada su:

- 1) poslovi koji u toku pretežnog dijela punog radnog vremena zahtijevaju teško fizičko naprezanje (ručno prenošenje tereta u skladu sa aktom kojim se uređuju mjere zaštite prilikom ručnog prenošenja tereta) ili poslovima koji se obavljaju u nepovoljnim ergonomskim uslovima.*
- 2) poslovi koji se izvode na visini većoj od jednog metra, odnosno spuštanjem u dubinu veću od jednog metra;*
- 3) poslovi rukovanja sredstvima za rad sa povećanim opasnostima po život i zdravlje zaposlenih - određena sredstva za rad, u skladu sa aktom kojim se uređuju postupak i rokovi za vršenje periodičnih pregleda i ispitivanja sredstava za rad, sredstava i opreme lične zaštite na radu i uslova radne sredine;*
- 4) poslovi koji se obavljaju pod zemljom;*
- 5) poslovi koji se obavljaju pod vodom (godine života: zaposleni stariji od 18 godina, a na dubini većoj od 36m zaposleni stariji od 21 godinu);*
- 6) poslovi pri kojima je zaposleni izložen nepovoljnim mikroklimatskim uslovima (poslovima u vrućim i suvim ili toplim i vlažnim pogonima, poslovi u hladnjačama i sl) i rad pod nepovoljnim uticajem atmosferskih uslova na otvorenom prostoru;*
- 7) poslovima pri kojima je zaposleni izložen nepovoljnim uslovima osvjetljenja;*
- 8) poslovi pri kojima je zaposleni izložen fizičkim štetnostima (buka, vibracije, materije sa visokom, niskom temperaturom ili pritiskom, prašina fizičkog porijekla i sl);*
- 9) poslovi pri kojima je zaposleni izložen uslovima povišenog i sniženog atmosferskog pritiska;*
- 10) poslovi vezanim za unutrašnji transport, rukovanje transportnim sredstvima i saobraćaj koji nijesu regulisani drugim propisima;*
- 11) poslovi pri kojima je zaposleni izložen opasnim i štetnim materijama;*
- 12) poslovi pri kojima je zaposleni izložen hemijskim štetnostima odnosno materijama;*
- 13) poslovi pri kojima je zaposleni izložen biološkim štetnostima odnosno materijama;*
- 14) poslovi pri kojima je zaposleni izložen radu sa eksplozivom ili barutom;*
- 15) poslovi zaštite i spašavanja;*
- 16) poslovi zaštite lica i imovine;*
- 17) građevinsko - montažnim poslovima;*
- 18) poslovi u željezari;*
- 19) poslovi pri kojima je zaposleni izložen radu sa električnim instalacijama, uređajima i postrojenjima napona većeg od 250 V i napona 220 V.*

Komiteta podsjeća da situaciju u praksi treba redovno pratiti i traži da naredni izvještaj pruži informacije o aktivnostima i nalazima Inspekcije rada u odnosu na zabranu zapošljavanja mladih od 18 godina za opasne ili nezdrave aktivnosti, uključujući i broj otkrivenih kršenja i primijenjenih sankcija.

ODGOVOR:

Inspekcija rada u okviru svoje nadležnosti u vršenju inspeksijskog nadzora nije zatekla osobe mlađe od 18 godina u vršenju opasnih ili nezdravih poslova i aktivnosti .

Član 7 - Pravo djece i mladih na zaštitu

Stav 3 - Zabrana zapošljavanja djece koja podliježu obaveznom obrazovanju

Komiteta uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Crna Gora.

Kao što je navedeno u zaključku o članu 7§1, čini se da zakon ne propisuje izuzetke koji se odnose na zapošljavanje osoba mlađih od 15 godina (kao što je na primjer lakši rad ili umjetničko izražavanje). Komitet traži od Vlade da potvrdi ovo razumijevanje.

ODGOVOR:

Nacionalno radno zakonodavstvo ne poznaje izuzetke kojim bi se omogućilo zapošljavanje osoba mlađih od 15 godina života. Zakon o radu ne propisuje izuzetke koji se odnose na zapošljavanje osoba mlađih od 15 godina ni za lakši rad ili umjetničko izražavanje. Zakon o radu je izričit kada je utvrdio minimalne godine za zapošljavanje kada je za opšti uslov za zapošljavanje postavio da je lice navršilo najmanje 15 godina života.

Komiteta pita da li su u praksi djeca koja još uvijek podliježu obaveznom obrazovanju zaposlena u bilo kojoj vrsti rada, uključujući porodična preduzeća, kao što su porodične farme.

ODGOVOR

Inspekcija rada nema saznanja da su djeca koja još uvijek podliježu obaveznom obrazovanju zaposlena u bilo kojoj vrsti rada, uključujući porodična preduzeća. Formalno-pravno su zaposlena tek po završetku obaveznog školovanja i navršetku 15 godina života (najčešće u toku povećanja obima posla u ljetnjoj turističkoj sezoni).

Komiteta pita na koji način Inspekcija za rad prati bilo koji nelegalan rad djece koja podliježu obaveznom obrazovanju i informacije o tim nalazima.

ODGOVOR

Inspekcija rada prati nelegalan rad djece kroz redovne aktivnosti i neposredan inspekcijski nadzor na terenu, a posebno u okviru pojačanog inspekcijskog nadzora za vrijeme ljetnje turističke sezone. Međutim, ne vode se posebne evidencije o radu djece koja podliježu obaveznom obrazovanju.

Član 7 - Pravo djece i mladih na zaštitu

Stav 4 - Radno vrijeme

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Crna Gora.

Kako bi se procijenilo da li situacija u Crnoj Gori ispunjava uslove iz Povelje po ovom pitanju, Komitet pita da li zakon predviđa smanjenje radnog vremena za radnike mlađe od 18 godina. Komitet takođe pita da li su uspostavljeni dnevni i nedjeljni periodi odmori za takve radnike. U očekivanju prijema traženih informacija, Komitet zadržava svoju poziciju po ovom pitanju.

ODGOVOR

Zakonom o radu je propisano puno radno vrijeme u trajanju od 40 časova u radnoj nedjelji bez izuzetaka u odnosu na osobe mlađe od 18 godina života. Takođe zakon propisuje da se ugovor o radu može zaključiti sa nepunim radnim vremenom, ali ne kraće od 1/4 (10 časova) punog radnog vremena a takva radna mjesta utvrđuju se aktom o sistematizaciji, u zavisnosti od prirode posla i organizacije rada. Nadalje normirano je da se zaposlenom koji radi na naročito teškim, napornim i za zdravlje štetnim poslovima skraćuje puno radno vrijeme srazmjerno štetnom uticaju na zdravlje, odnosno radnoj sposobnosti zaposlenog, ali ne kraće od 36 časova u radnoj nedjelji i takva radna mjesta se utvrđuju aktom o sistematizaciji u skladu sa kolektivnim ugovorom, a taj zaposleni ima ista prava iz rada kao i zaposleni koji radi puno radno vrijeme. Sve ove situacije nijesu povezane samo za zaposlene ispod 18 godina života već se odnose na sve zaposlene bez obzira na godine života.

Kada je u pitanju dnevni odmor situacija je ista, dakle nema razlike u pravu u odnosu na zaposlene mlađe od 18 godina života već je normirano da zaposleni ima pravo na odmor između dva uzastopna radna dana u trajanju od najmanje 12 časova neprekidno, ako ovim zakonom nije drukčije određeno. Međutim kada se radi o sedmičnom odmoru tada je za zaposlenog mlađeg od 18 godina života propisan duži odmor. Naime, Zakon o radu propisuje da zaposleni ima pravo na sedmični odmor u trajanju od najmanje 24 časa neprekidno, ali kada je u pitanju zaposleni mlađi od 18 godina života tada on ima pravo na sedmični odmor u trajanju od najmanje dva uzastopna dana, od kojih je jedan nedjelja.

Komitet pita na koji način Inspekcija rada prati radno vrijeme i periode odmora koji se tiču radnika mlađih od 18 godina i koji su njeni nalazi u tom pogledu.

ODGOVOR

Inspekcija rada prati radno vrijeme radnika mlađih od 18 godina, kao i za ostale zaposlene, kroz raspored rada po smjenama i raspored korišćenja sedmičnog odmora, koje je poslodavac dužan da utvrdi, ukoliko se konstantno obavlja djelatnost a sedmični odmor se ne koristi nedjeljom. Takođe, vrši se uvid u rješenja o godišnjem odmoru, obzirom da je zakonom propisan minimum godišnjeg odmora u trajanju od 24 radna dana za lica mlađa od 18 godina. Uz to, vrši se uvid i u kolektivne ugovore kod poslodavca, a obavlja se i neposredan razgovor sa tim licima, sa upitima o ovoj tematici, kao i u vezi sa prekovremenim i noćnim radom, koji je zakonom zabranjen za ova lica.

Član 7 - Pravo djece i mladih na zaštitu

Stav 5 – Pravična zarada

Komiteta uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Crna Gora.

Mladi radnici

U izvještaju se ne daju informacije o visini minimalne zarade tokom referentnog perioda. Da bi procijenio situaciju, Komitetu su potrebne informacije o početnim zaradama ili minimalnim zaradama mladih radnika/odraslih radnika, kao i o prosječnim zaradama odraslih radnika. Komitet naglašava da su mu potrebne informacije o neto vrijednosti, to jest, nakon odbijanja poreza i doprinosa za socijalno osiguranje. Neto kalkulacije treba obaviti na primjeru jedne osobe. U očekivanju prijema traženih informacija, Komitet zadržava svoju poziciju po ovom pitanju.

ODGOVOR

Visina minimalne zarade u Crnoj Gori iznosi 193 eura, a utvrđena je u 2013. godini, i od tada se nije mijenjala zbog čega se zauzeo stav da se treba razmotriti mogućnost njenog povećanja. S tim u vezi urađene su analize minimalne zarade s aspekta sindikata i poslodavaca i tako napravljene pretpostavke da se započnu pregovori u okviru Socijalnog savjeta Crne Gore, tijela tripartitnog socijalnog dijaloga. Zakon propisuje da se iznos minimalne zarade utvrđuje na polugodišnjem nivou.

U slučaju da ukupna zarada zaposlenog za puno radno vrijeme ili vrijeme koje se izjednačava sa punim radnim vremenom, iznosi manje od minimalne zarade, zaposlenom se isplaćuje zarada u visini minimalne zarade. Minimalna zarada zaposlenog predstavlja osnovicu za plaćanje poreza i doprinosa iz i na zaradu.

Kada je u pitanju bruto zarada ona se utvrđuje po formuli:

Zarada = Startni dio zarade + Koeficijent složenosti (uvećan za minuli rad) x Obračunska vrijednost koeficijenta.

Startni dio zarade u bruto iznosu čini topli obrok i 1/12 regresa za korišćenje godišnjeg odmora. Koeficijent složenosti je utvrđen ugovorom o radu, odnosno Opštim ili granskim kolektivnim ugovorom za određenu stručnost i složenost poslova. Obračunska vrijednost koeficijenta u bruto iznosu se utvrđuje na mjesečnom nivou i to njen najmanji iznos što ne ograničava da poslodavci mogu odrediti i njen veći iznos.

Primjeri obračuna zarada:

Kalkulacija za minimalnu zaradu:

*2,44 (koeficijent zvanja) *90 (obračunska vrijednost koeficijenta)*1,025(procenat minulog rada za 5 god radnog iskustva) + 63 (posebni dio zarade)=288,09€ (bruto)
288,09 - 33% (9% porez i 24% doprinosi na teret zaposlenog)=193€ neto*

Kalkulacija za prosječnu zaradu:

*7,58*90*1,025+63=732,25 bruto
732,25-33% (9% porez i 24% doprinosi na teret zaposlenog) =510,71€ neto.*

Pripravnici

U izvještaju se ne daju nikakve informacije o naknadama koje se plaćaju pripravniciima tokom referentnog perioda. Komitet pita da li postoji pravni okvir o statusu pripravnika u Crnoj Gori. Kako bi procijenio usklađenost situacije sa članom 7§5 Povelje, Komitet zahtijeva da mu se obezbijede informacije o neto vrijednosti naknade koja se isplaćuju pripravniciima (nakon odbitka doprinosa za socijalno osiguranje) na početku i na kraju pripravnčkog staža. U očekivanju prijema traženih informacija, Komitet zadržava svoju poziciju po ovom pitanju.

ODGOVOR

Zakon o radu propisuje da sa licem koje prvi put zasniva radni odnos u određenom stepenu školske spreme, odnosno kvalifikacije nivoa obrazovanja ili stručne kvalifikacije, poslodavac može zaključiti ugovor o radu na određeno vrijeme u svojstvu pripravnika, u skladu sa zakonom i kolektivnim ugovorom. Pripravnički staž se produžava u slučaju odsustva sa rada zbog: privremene spriječenosti za rad po propisima o zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenom osiguranju i porodijskog odsustva.

Zarada pripravnika se dalje razrađuje kroz Opšti kolektivni ugovor i u članu 20 propisuje da se zarada pripravnika utvrđuje u visini koja ne može biti manja od 80% zarade odgovarajuće grupe poslova iz člana 18 odnosno člana 19 ovog kolektivnog ugovora, odnosno članovima kojim se utvrđuju osnovne grupe poslova sa koeficijentima za utvrđivanje zarade po osnovu složenosti postignutih ishoda učenja. Dakle, visina zarade pripravnika zavisi od koeficijenta utvrđenog za poslove za koje se obučava i ne može biti manja od 80% zarade odgovarajuće grupe poslova.

Član 7 - Pravo djece i mladih na zaštitu

Stav 6 - Uključivanje vremena provedenog na stručnom osposobljavanju u normalno radno vrijeme

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Crna Gora.

Komitet traži potvrdu da je u svim slučajevima vrijeme provedeno na stručnom osposobljavanju uključeno u normalno radno vrijeme i na taj način nadoknađeno kao takvo.

ODGOVOR

Inspekcija rada nije utvrdila slučajeve da je postupljeno suprotno zakonu, odnosno kolektivnom ugovoru i ugovoru o radu, u vezi sa tretiranjem vremena provedenog na stručnom osposobljavanju zaposlenih, uključujući i one mlađe od 18 godina, kao i naknadom zarade za to vrijeme. Nije bilo ni prigovora zaposlenih koji bi upućivao na nepoštovanje ovog prava.

Komitet podsjeća da situaciju u praksi treba redovno pratiti i traži da naredni izvještaj pruži informacije o aktivnostima i nalazima inspekcije rada u odnosu na uključivanje vremena provedenog na stručnoj obuci u normalno radno vrijeme.

ODGOVOR:

Inspekcija rada će i dalje pratiti situacije u praksi u odnosu na uključivanje vremena provedenog na stručnoj obuci u normalno radno vrijeme

Član 7 - Pravo djece i mladih na zaštitu

Stav 7 - Plaćeni godišnji odmor

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Crna Gora.

Komitet podsjeća da situaciju u praksi treba redovno pratiti i traži da naredni izvještaj pruži informacije o aktivnostima i nalazima inspekcije rada u odnosu na plaćeni godišnji odmor radnika mlađih od 18 godina.

ODGOVOR

Inspekcija rada prati situacije u praksi u odnosu na plaćeni godišnji odmor radnika mlađih od 18 godina, što će činiti i ubuduće. Nijesu utvrđeni slučajevi nepoštovanja ove zakonske odredbe.

Član 7 - Pravo djece i mladih na zaštitu

Stav 8 - Zabrana noćnog rada

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Crna Gora.

Komitet podsjeća da situaciju u praksi treba redovno pratiti i traži da naredni izvještaj pruži informacije o aktivnostima inspekcije rada, njenim nalazima i sankcijama koje se primjenjuju u vezi mogućeg nezakonitog učešća radnika mlađih od 18 godina života u rad noću.

ODGOVOR

Inspekcija rada nije utvrdila slučajeve nezakonitog rada noću radnika mlađih od 18 godina, a nije bilo ni obraćanja ovih zaposlenih u tom pravcu.

Takođe informišemo da je u toku izrada novog Zakona o radu kojim će se dopuniti zaštita ove kategorije zaposlenih a kojim je planirana izmjena člana koji se odnosi na zabranu rada noću za osobe mlađe od 18 godina života. Važećim zakonom je dozvoljen izuzetak od zabrane rada noću za ovu kategoriju zaposlenih u situacijama kada je neophodno da se nastavi rad prekinut usljed elementarnih nepogoda, da se spriječi šteta na sirovinama ili drugom materijalu. Novim zakonom će se zabrana rada noću za ova lica normirati bez izuzetaka i zabraniti u potpunosti rad noću za ovu kategoriju zaposlenih čime će se podići zaštita mlađih od 18 godina života kada je u pitanju takav rad.

Član 7 - Pravo djece i mladih na zaštitu

Stav 9 - Redovni ljekarski pregledi

Komiteta uzima u obzir informacije sadržane u izvješčaju koji je podijelila Crna Gora.

Komiteta pita da li su redovni ljekarski pregledi obezbijeđeni radnicima mlađim od 15 -18 godina nakon zapošljavanja i u kojim intervalima.

Komiteta podsjeća da situaciju u praksi treba redovno pratiti i traži da naredni izvješčaj pruži informacije o aktivnostima i nalazima inspekcije rada u odnosu na ljekarski pregled radnika mlađih od 18 godina života.

ODGOVOR

Zakonom o radu nije propisana obaveza ljekarskih pregleda nakon zapošljavanja lica mlađih od 18 godina. Takođe, ni Zakon o zaštiti i zdravlju na radu ne propisuje redovne ljekarske preglede nakon zapošljavanja za ovu populaciju zaposlenih, već samo za zaposlene na radnim mjestima sa posebnim uslovima rada, odnosno povećanim rizikom. Pravilnikom o poslovima sa posebnim uslovima rada i uslovima koje treba da ispuni zaposleni za rad na tim poslovima ("Sl.list CG, br.70/16) je predviđeno da zaposleni na tim radnim mjestima moraju biti stariji od 18 godina. Interval od tri godine za ljekarske preglede svih zaposlenih propisan je Zakonom o zaštiti i zdravlju na radu, ali je ta odredba sa odložnim dejstvom, do ulaska Crne Gore u EU.

Dakle, lice mlađe od 18 godina ne može ni pod kojim uslovima (čak ni na osnovu nalaza nadležnog zdravstvenog organa) da obavlja poslove sa posebnim uslovima rada. Navedeno je propisano Pravilnikom o poslovima sa posebnim uslovima rada i uslovima koje treba da ispuni zaposleni za rad na tim poslovima ("Službeni list Crne Gore", br. 070/16 od 09.11.2016). ovi poslova su navedeni u odgovoru na član 7&2.

U prilog navedenom ide i činjenica da je Ministarstvo zdravlja uz saglasnost Ministarstva rada i socijalnog staranja, donijelo Pravilnik o vrsti, načinu, obimu i rokovima za obavljanje zdravstvenih pregleda zaposlenih na radnim mjestima sa posebnim uslovima rada odnosno sa povećanim rizikom ("Službeni list Crne Gore", br. 043/17 od 04.07.2017).

Ovim pravilnikom propisuje se vrsta, način, obim i rokovi za obavljanje zdravstvenih pregleda zaposlenih na radnim mjestima sa posebnim uslovima rada, odnosno sa povećanim rizikom (u koje ne spadaju zaposleni mlađi od 18 godina), kao i u slučajevima ponovnog angažovanja zaposlenog koji je odsustvovao sa rada na tom radnom mjestu duže od godinu dana.

Zdravstveni pregledi navedenih zaposlenih obavljaju se kao prethodni i periodični pregledi.

Član 8 - Pravo zaposlenih žena na zaštitu materinstva

Stav 1 - Porodiljsko odsustvo

Komiteta uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Crna Gora.

Pravo na porodiljsko odsustvo

Član 111a Zakona o radu predviđa da porodiljsko odsustvo može otpočeti 45 dana prije porođaja (nakon podnošenja ljekarskog uverenja koje pokazuje očekivani datum porođaja), uključujući i obavezno odsustvo 28 dana prije porođaja. Žene imaju pravo na obavezno odsustvo u trajanju od 45 dana poslije porođaja. Nakon isteka tog perioda, oba roditelja imaju pravo na roditeljsko odsustvo koje će koristiti tokom cijele godine nakon rođenja. **Komiteta traži da sljedeći izvještaj pojasni da li ista pravila važe za žene zaposlene u javnom sektoru.**

ODGOVOR

Zakonom o državnim službenicima i namještenicima propisano je da se na prava, obaveze i odgovornosti državnog službenika, odnosno namještenika koja nijesu uređena tim ili posebnim zakonom primjenjuju opšti propisi o radu.

Kako ovo pitanje nije uređeno Zakonom o državnim službenicima i namještenicima to se na kategoriju zaposlenih u javnom sektoru primjenjuje opšti propis, odnosno Zakon o radu. Dakle, ovo pravilo se primjenjuje i na zaposlene žene u javnom sektoru.

Pravo na porodiljsku naknadu

U izvještaju se ukazuje da, prema članu 111b Zakona o radu, radnici na porodiljskom ili roditeljskom odsustvu imaju pravo na naknadu koja odgovara redovnoj zaradi. **Komiteta pita koji su uslovi za sticanje prava na porodiljsku naknadu, a posebno da li je pravo na porodiljsku naknadu ulazi u okvir kvalifikovanog perioda (period zaposlenja ili doprinosa sistemu socijalne sigurnosti) i, u tom slučaju, da li kvalifikovani period uzima u obzir prekide upisane u radnu knjižicu. U vezi sa Izjavom o tumačenju u vezi sa članom 8§1 (Zaključci 2015), Komiteta takođe pita da li minimalna stopa porodiljske naknade u najmanju ruku odgovara pragu siromaštva, koji je definisan kao 50% od srednje vrijednosti ekvivalentnog prihoda, izračunate na osnovu Eurostat-ove granične vrijednosti izloženosti od rizika siromaštva.**

Komiteta dalje pita da li ista pravila važe za žene zaposlene u javnom sektoru.

ODGOVOR

Naknada zarade za vrijeme trajanja porodiljskog odsustva odgovara zaradi zaposlenog kao da radi i poslodavac sa zaradom uplaćuje i doprinose za obavezno socijalno osiguranje i nema prekida zaposlenja. Uslovi za sticanje prava na porodiljsku naknadu je da se zaposlena žena nalazi na porodiljskom odsustvu a to odsustvo može da započne 45 dana prije porođaja, a obavezno 28 dana prije porođaja. Nakon rođenja djeteta roditelj ima pravo na roditeljsko odsustvo s tim da je za majku djeteta obavezno odsustvo 45 dana od rođenja djeteta. Nakon ovog roka majka djeteta može da započne da radi a drugi roditelj ima pravo da koristi neiskorišćeni dio roditeljskog odsustva. Podsjećamo da roditeljsko odsustvo se može koristiti u trajanju od 365 dana od dana rođenja djeteta.

Zakon ne propisuje minimalni iznos naknade za vrijeme porodiljskog ili roditeljskog odsustva obzirom da zaposleno lice koje koristi takvo odsustvo prima istu zaradu kao da radi, dakle isplaćuje se zarada (zajedno sa porezima i pripadajućim doprinosima za obavezno socijalno

osiguranje) u cjelini bez umanjenja pa se zarada ne obračunava primjenom stope. Opšti kolektivni ugovor dalje razrađuje pitanje minimalne zarade i u članu 16 normira da minimalna zarada ne može biti niža od 30% prosječne zarade u Crnoj Gori u prethodnom polugodištu prema zvaničnom podatku koji utvrđuje organ uprave nadležan za poslove statistike, s tim što tako utvrđeni iznos ne može biti niži od nacionalne apsolutne linije siromaštva, prema podacima organa uprave nadležnog za poslove statistike. Istim članom se propisuje da zaposleni ima pravo na minimalnu zaradu utvrđenu u skladu sa zakonom standardni radni učinak i puno radno vrijeme, odnosno radno vrijeme koje se izjednačava sa punim radnim vremenom. U slučaju da ukupna zarada zaposlenog za standardni radni učinak i puno radno vrijeme ili vrijeme koje se izjednačava sa punim radnim vremenom iznosi manje od minimalne zarade, zaposlenom se isplaćuje zarada u visini minimalne zarade.

Dakle, postoji ograničenje da zarada zaposlenom, pa i zaposlenom koji koristi porodijsko ili roditeljsko odsustvo, ne može biti manja od minimalne zarade koja je utvrđena u iznosu od 193 eura. Nacionalna apsolutna linija siromaštva je utvrđena u iznosu od 186,45 eura, iznos je utvrđen u 2013. godini i od tada se nije mijenjao.

Odredbe koje se odnose na porodijsko odsustvo, roditeljsko odsustvo primjenjuju se kako na zaposlene žene u privatnom sektoru tako i u javnom sektoru jer je Zakonom o državnim službenicima i namještenicima propisano da se na prava, obaveze i odgovornosti državnog službenika, odnosno namještenika koja nijesu uređena tim ili posebnim zakonom primjenjuju opšti propisi o radu.

Član 8 - Pravo zaposlenih žena na zaštitu materinstva

Stav 2 - Nezakonitost otkaza tokom porodijskog odsustva

Komiteta uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Crna Gora.

Zabrana otkaza

Član 108 Zakona o radu propisuje da poslodavac ne može odbiti da zaključi ugovor o radu sa trudnom ženom, niti joj može otkazati ugovor o radu zbog trudnoće ili ako koristi porodijsko odsustvo. Ako ugovor na određeno vrijeme ističe u periodu korišćenja prava na porodijsko odsustvo, ugovor o radu će biti produžen do isteka porodijskog odsustva. Prema izvještaju, poslodavac ne može otpustiti radnika tokom roditeljskog odsustva usljed potrebe uvođenja tehnoloških, ekonomskih ili restrukturalnih promjena. ***Komiteta traži da naredni izvještaj razjasni koji se izuzeci, ako ih ima, primjenjuju u odnosu na otpuštanje tokom trudnoće ili porodijskog odsustva (na primjer, u slučaju nedoličnog ponašanja koje opravdava raskidanje radnog odnosa ili ukoliko poslodavac prestane sa radom). Takođe, postavlja pitanje da li ista pravila važe za zaposlene u javnom sektoru.***

ODGOVOR

Navedena zaštita je zaštita zaposlene žene u slučaju trudnoće, odnosno da joj se zbog trudnoće ne može otkazati ugovor o radu već je ona izjednačena u pravu sa ostalim zaposlenima i trudnoća joj nije otežavajuća okolnost koja bi dovela do otkaza ugovora o radu. To znači, zaposlenu ženu trudnoća ne štiti od otkaza ugovora o radu ukoliko postoje opravdani razlozi za to, kao što su neostvarivanje rezultata rada koji su utvrđeni kolektivnim ugovorom, aktom poslodavca ili ugovorom o radu, nepoštovanje obaveza koje su predviđene zakonom, kolektivnim ugovorom i ugovorom o radu, koji mora biti usaglašen sa zakonom i kolektivnim ugovorom.

Kada se zaposleni nalazi na porodijskom ili roditeljskom odsustvu ne može se raskinuti radni odnos zbog nedoličnog ponašanja iz razloga što isti ne radi jer je na odsustvu, a u slučaju prestanka rada poslodavca takođe ne postoje izuzeci po pitanju otkaza ugovora o radu sa zaposlenim koji se nalazi na porodijskom ili roditeljskom odsustvu jer poslodavac više ne posluje i prestao je sa radom. Ta kategorija zaposlenih ima zaštitu od otkaza usljed potrebe uvođenja tehnoloških, ekonomskih ili restrukturalnih promjena i ne mogu se proglasiti tehnološkim viškom, ali takva zaštita ne postoji u slučaju kada poslodavac prestane sa radom.

Informišemo da je novim Zakonom o radu, čija izrada je u toku, planirana zaštita zaposlene žene od otkaza za vrijeme trudnoće i korišćenja odsustva za to vrijeme na način da poslodavac ne može da otkaze ugovor o radu zaposlenoj ženi zbog trudnoće ili zbog korišćenja prava na odsustvo sa rada zbog održavanja trudnoće, kao i porodijskog, roditeljskog, usvojiteljskog ili hraniteljskog odsustva. Takođe, za vrijeme odsustva sa rada zbog njege djeteta, održavanja trudnoće, korišćenja porodijskog, roditeljskog, usvojiteljskog, hraniteljskog odsustva poslodavac ne može zaposlenog proglasiti licem za čijim radom je prestala potreba usljed uvođenja tehnoloških, ekonomskih ili restrukturalnih promjena u skladu sa ovim zakonom. Izrada predloga ovog zakona je planirana za drugi kvartal 2019. godine. Ista pravila važe za sve zaposlene, i u privatnom i u javnom sektoru.

Obeštećenje u slučaju nezakonitog otkaza

Komiteta podsjeća da prema članu 8§2 Povelje, naknada štete zbog nezakonitog otpuštanja mora da bude i srazmjerna gubitku koji je pretrpjela žrtva i dovoljno odvraćajuća za

poslodavce. On traži da u svijetlu relevantne sudske prakse naredni izvještaj razjasni koji kriterijumi se uzimaju od strane suda u određivanju nadoknade i da li postoji gornja granica u tom pogledu. Takođe, postavlja pitanje da li se adekvatna nadoknada dodjeljuje kad ponovno zaključivanje ugovora nije moguće i da li ista pravila važe za zaposlene u javnom sektoru.

ODGOVOR

U slučaju vođenja spora po zahtjevima za naknadu štete zbog nezakonitog otkaza tokom porodijskog odsustva, prilikom dosuđivanja naknade štete, uzima se u obzir izgubljena zarada koju bi zaposlena žena kao oštećena strana ostvarila prema redovnom toku stvari da nije bilo povrijeđeno njeno pravo na zaštitu u slučaju otkaza tokom trajanja porodijskog odsustva.

Što se tiče nematerijalne štete, u pogledu povrede prava ličnosti zbog nezakonitog otpuštanja, visinu naknade bi cijenili zavisno od radnog mjesta na kojem je stranka bila zaposlena i dužine radnog staža na istom, a sve srazmjerno gubitku koji je pretrpjela zbog nezakonitog otpuštanja i koja je dovoljno odgovorajuća za poslodavca.

Sudska praksa poznaje i izuzetke od apsolutne zabrane davanja otkaza zaposlenoj ženi. Naime, odredbom člana 108 st. 4 Zakona o radu propisano je da zaposlenoj ženi kojoj ugovor o radu na određeno vrijeme ističe u periodu korišćenja prava na porodijsko odsustvo, rok za koji je ugovorom o radu zasnovala radni odnos na određeno vrijeme produžava se do isteka prava na porodijsko odsustvo. Međutim, ova odredba se ne odnosi na žene koje se nalaze na trudničkom bolovanju, a koje su zaključile ugovor o radu na određeno vrijeme. Isto tako, apsolutna zabrana davanja otkaza zaposlenoj ženi dok je trudna se ne odnosi na ženu koja je zaključila ugovor o obavljanju privremenih i povremenih poslova, koji se zaključuju na određeno vrijeme. Navedena praksa sudova je u skladu sa gore navedenim izuzecima.

Ista pravila važe za sve zaposlene, i u privatnom i u javnom sektoru.

Član 8 - Pravo zaposlenih žena na zaštitu materinstva

Stav 3 – Odsustvo sa rada zbog dojenja djeteta

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Crna Gora.

Komitet primjećuje iz izvještaja na osnovu člana 111a Zakona o radu, da pored svakodnevnog odmora od najmanje 30 minuta, ako zaposlena žena otpočne sa radom prije nego što dijete napuni jednu godinu ima pravo na odsustvo sa rada zbog dojenja djeteta u trajanju od 90 minuta. Odsustvo se uzima u dogovoru sa poslodavcem.

Komitet pita:

- **da li svi zaposleni, uključujući i domaće radnike, zaposlene u javnom sektoru, na određeno vrijeme i radnike sa pola radnog vremena imaju pravo na odsustvo sa rada zbog dojenja djeteta;**

ODGOVOR

Zakon ne pravi razliku između zaposlenih u pogledu prava na dojenje djeteta u trajanju od 90 minuta odsustva sa rada zbog dojenja djeteta.

- da li se odsustvo sa rada zbog dojenja djeteta tretira kao redovno radno vrijeme;

ODGOVOR

Odsustvo sa rada zbog dojenja djeteta se računa u redovno radno vrijeme.

- da li zaposleni imaju pravo na odsustvo sa rada zbog dojenja djeteta dok dijete ne napuni barem devet mjeseci.

ODGOVOR

Ovo pravo pripada do isteka porodijskog odsustva, odnosno dok dijete navrši 365 dana života.

Član 8 - Pravo zaposlenih žena na zaštitu materinstva

Stav 4 - Regulisanje noćnog rada

Komiteta uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Crna Gora.

U skladu sa članom 110 Zakona o radu, zaposlena žena za vrijeme trudnoće i žena koja ima dijete mlađe od tri godine života ne može raditi duže od punog radnog vremena, niti noću. Izuzetno, zaposlena žena koja ima dijete starije od dvije godine života može raditi noću, samo ako pisanom izjavom pristane na takav rad. **Komiteta pita da li ista pravila važe za zaposlene u javnom sektoru.**

ODGOVOR

Ista pravila važe i za zaposlene žene u javnom sektoru.

Komiteta dalje traži da naredni izvještaj pojasni da li se dotične zaposlene žene premještaju u dnevnu smjenu dok njihovo dijete ne navrši tri godine i koja se pravila primjenjuju ako takvo premještanje nije moguće.

ODGOVOR

Pravila iz čl. 110 Zakona o radu važe i za zaposlene žene u javnom sektoru. Naime, žene za vrijeme trudnoće i žene sa djetetom mlađim od tri godine života ne rade noću, već samo u dnevnoj smjeni. Nijesu zabilježeni slučajevi da se nije moglo izvršiti premještanje iz noćne u dnevnu smjenu, niti je u tom smislu bilo prijava žena upućenih Inspekciji rada.

Član 8 - Pravo zaposlenih žena na zaštitu materinstva

Stav 5 - Zabrana opasnog, nezdravog ili teškog rada

Komiteta uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Crna Gora.

Prema članu 104 Zakona o radu, žene ne mogu da rade na radnom mjestu na kojem se pretežno obavljaju naročito teški fizički poslovi, radovi pod zemljom ili pod vodom, niti na poslovima koji bi mogli štetno i s povećanim rizikom da utiču na njihovo zdravlje i život. Na osnovu nalaza i preporuke nadležnih zdravstvenih organa, zaposle žene za vrijeme trudnoće i dojlje mogu biti privremeno raspoređene na druge poslove, ako je to u interesu očuvanja njihovog zdravlja ili zdravlja njihovog djeteta. Ako poslodavac nije u mogućnosti da rasporedi dotičnu zaposlenu, ona ima pravo da se uzdrži od rada, uz naknadu zarade koja ne može biti manja od zarade koju bi dobili da je radila. Privremeno raspoređena žena će takođe imati pravo na zaradu koja odgovara poziciji na kojoj je radila prije premještanja. **Komiteta traži da naredni izvještaj pojasni da li ista pravila važe i za zaposlene u javnom sektoru.**

ODGOVOR

Ista pravila važe i na zaposlene u javnom sektoru jer je Zakonom o državnim službenicima i namještenicima propisano da se na prava, obaveze i odgovornosti državnog službenika, odnosno namještenika koja nijesu uređena tim ili posebnim zakonom primjenjuju opšti propisi o radu.

Izvještaj se odnosi na novi Zakona o zaštiti i zdravlju na radu, koji je usvojen 2014 godine (objavljenom u Službenom listu Br. 34/14 8. avgusta 2014 godine), izvan referentnog perioda i koji zamjenjuje Zakon o bezbjednosti na radu ("Službeni list RCG" 79/04, "Službeni list CG" 26/10 i 40/11). Prema članu 60, stav 2 novog Zakona, usvajanje propisa, uključujući pravila o bezbjednosti i zaštiti na radu za trudnice i dojlje, kao i žene koje su se nedavno porodile, donijeće se u roku od dvije godine od dana stupanja na snagu ovog zakona. Komiteta traži da naredni izvještaj pruži ažurirane informacije o usvojenim propisima i njihovom sprovođenju.

ODGOVOR

Na osnovu člana 13 st. 2 i 3 Zakona o zaštiti i zdravlju na radu („Službeni list CG“, broj 34/14), Ministarstvo rada i socijalnog staranja donijelo je Pravilnik o mjerama zaštite na radnom mjestu ("Službeni list CG", br. 40/15).*

U ovaj pravilnik prenesene su: Direktiva Savjeta 89/654/EEZ od 30. novembra 1989. godine o minimalnim zahtjevima za zaštitu i zdravlje na radnom mjestu, Direktiva Savjeta 94/33/EEZ od 22. juna 1994. godine o zaštiti mladih ljudi na radu i Direktiva Savjeta 92/85/EEZ od 19. oktobra 1992. godine o uvođenju mjera za poboljšanje sigurnosti i zdravlja trudnih radnica te radnica koje su nedavno rodile ili doje na radnom mjestu.

Navedenim pravilnikom propisuju se minimalne mjere zaštite na radnom mjestu za poslodavca i zaposlenog, uključujući trudnice, porodilje i dojlje. Naime, članom 9 Pravilnika o mjerama zaštite na radnom mjestu, definisano je da poslodavac treba da obezbijedi da trudnica, porodilja i dojlja ne bude izložena štetnostima, radnim postupcima i radnim uslovima, ako iz procjene rizika proizilazi rizik za njeno zdravlje i zdravlje djeteta, i to:*

1) fizičkim štetnostima, koje mogu da prouzrokuju oštećenje nerođenog djeteta i/ili mogu izazvati odvajanje posteljice, naročito:

- udarci, vibracije ili pokreti,
- rukovanje teškim teretima kada postoji rizik od nastanka povrede leđnog dijela tijela,
- buka,
- ekstremna hladnoća ili vrućina,
- pokreti i položaji tijela – kretanje, i
- psihički i fizički umor i ostala fizička opterećenja vezana za aktivnost zaposlene žene;

2) biološkim štetnostima, ukoliko je poznato da te štetnosti ili terapijske mjere koje se primjenjuju u slučaju oštećenja izazvanih tim štetnostima ugrožavaju zdravlje trudnice i nerođenog djeteta;

3) hemijskim materijama i štetnostima koje ugrožavaju zdravlje trudnice i nerođenog djeteta ukoliko je poznato da:

- postoje dokazi o kancerogenom dejstvu (R40-H351),
- može da uzrokuje kancer (R45-H350),
- može da uzrokuje genetske mutacije (R46-H340),
- može da uzrokuje opasnost od ugrožavanja zdravlja prilikom dužeg izlaganja (R48-H372, H373),
- može da uzrokuje kancer ako se udiše (R49-H350i),
- može da šteti nerođenom djetetu (R61-H360d),
- postoji rizik za oštećenje nerođenog djeteta (R63-H360d), i
- može da šteti zdravlju djeteta preko majčinog mlijeka (R64-H362);

a) hemijskim štetnostima i postupcima u industriji koji uključuju:

- proizvodnju auramina,
- izlaganje policikličnim aromatskim ugljenovodonicima prisutnim u čađi, katranu ili smoli uglja,
- izlaganje prašini, dimu i aerosolima nastalima tokom prženja i elektrorafiniranja bakrenonikalskih jedinjenja,
- jakim kiselim postupkom proizvodnje izopropil alkohola, i
- izlaganje prašini tvrdog drveta;

b) živom i živinim derivatima;

c) antimitotičkim lijekovima;

č) ugljen monoksidom; i

ć) opasnim hemijskim materijama koje se dokazano apsorbuju putem kože;

4) radom pod vodom; i

5) radom pod zemljom u rudniku.

Takođe, propisano je da trudnica ne smije da bude izložena:

- fizičkim štetnostima: radu u hiperbaričnoj atmosferi kao što su zatvorene prostorije pod pritiskom i podvodno ronjenje;
- biološkim štetnostima kao što su toksoplazma i virus rubeole, osim ako nije dokazano da su trudnice imunizacijom na odgovarajući način zaštićene od takvih štetnosti; i
- hemijskim štetnostima: olovu i njegovim derivatima koji mogu da se apsorbuju u organizam.

Obaveza poslodavca jeste da trudnicama, porođiljama i dojiljama obezbijedi da u odgovarajućim uslovima mogu da legnu i da se odmore, kao i da temperatura u pomoćnim prostorijama bude 24 °C.

Imajući u vidu navedeno, smatramo da smo implementacijom relevantnih Direktiva EU koja regulišu pitanje zaštite i zdravlja na radu trudnica, porođilja i dojilja, stvorili kvalitetne temelje kako bi se za navedenu kategoriju zaposlenih osigurali sigurno i zdravo radno mjesto i okruženje.

Član 13 - Pravo na socijalnu i medicinsku pomoć

Stav 4 - Specifična hitna pomoć za nerezidente

Izvještaj pruža informacije o medicinskoj pomoći navodeći da pravo na hitnu pomoć nije uslovljeno dužinom prisustva u Crnoj Gori, već potrebom i potvrđuje da je hitna medicinska pomoć, kao što je definisano Zakonom o hitnoj medicinskoj pomoći (Službeni list Crne Gore 49/08), obezbijedena za sve nerezidentne strance bez obzira na to da li su zakonito prisutni u Crnoj Gori ili ne. **Prema izvještaju ova odredbe se takođe ogleda u novom Prijedlogu zakona o zdravstvenoj zaštiti koji u svom članu 14 predviđa hitno liječenje i smještaj lica čiji život ugrožen zbog bolesti ili povrede. Komitet želi da bude informisan o usvajanju i implementaciji ovog Prijedloga zakona u narednom izvještaju.**

ODGOVOR

Novim Zakonom o zdravstvenoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore", br. 3/16, 39/16, 2/17) odredbe nijesu promijenje kada je u pitanju pružanje hitne medicinske pomoći strancima, već su izjednačeni u cjelokupnom tretmanu sa građanima Crne Gore. U tom cilju, navedenim zakonom propisano je da, država obezbjeđuje prioritetne mjere zdravstvene zaštite koje su usmjerene na očuvanje i unapređenje zdravlja građana i dostupne su svim građanima. Odredbama člana 16 navedenog zakona propisane su prioritetne mjere zdravstvene zaštite, među kojima je, između ostalih, i hitno liječenje i smještaj lica čije je stanje zdravlja u neposrednoj životnoj opasnosti zbog bolesti ili povreda (tačka 14) za koja lica, odnosno strance, se sredstva obezbjeđuju iz Budžeta države.

I novim Zakonom o zdravstvenoj zaštiti koji je Skupština Crne Gore donijela ("Službeni list Crne Gore", br. 3/16, 39/16, 2/17) odredbama člana 12 propisano je da stranac ima pravo na zdravstvenu zaštitu u skladu sa ovim zakonom i međunarodnim ugovorom. Takođe, propisano je da su zdravstvene ustanove i zdravstveni radnici dužni da strancu ukažu hitnu medicinsku pomoć. Odredbama navedenog člana propisano je da stranac snosi troškove pružene hitne medicinske pomoći ili druge vrste zdravstvene zaštite, prema cjenovniku zdravstvene ustanove, ako međunarodnim ugovorom nije drukčije uređeno.

Odredbama člana 13 navedenog zakona propisano je da lice koje traži azil, lice kome je priznat status izbjeglice, lice kome je odobrena dodatna zaštita i lice kome je odobrena privremena zaštita u Crnoj Gori, ima pravo na zdravstvenu zaštitu u skladu sa odredbama ovog i posebnog zakona, ako međunarodnim ugovorom nije drukčije uređeno.

Prema tome a imajući u vidu navedeno, Zakon o zdravstvenoj zaštiti u pružanju zdravstvenih usluga, pa i hitne medicinske pomoći prepoznaje građanina, korisnika usluga, osiguranika i pacijenta, te u skladu sa tim i svakom građaninu bez obzira na njegov status trenutni ili duži pružaju se zdravstvene usluge hitne medicinske pomoći.

Od dodatnih informacija koje je dostavila Vlada, Komitet primjećuje da postoji pravni okvir primjenjiv na strance koji su nezakonito prisutni kao i azilante. Zakon o strancima ("Službeni list Crne Gore" broj 56/2014) reguliše položaj stranaca koji su nezakonito prisutni i koji imaju obavezu da napuste teritoriju i predviđa da će u toku deportacije nezakonito prisutni stranci biti smješteni u "sklonište za strana lica" do deportacije koja mora da se izvrši u roku od 90 dana (sa mogućim izuzecima; član 104 i 106). Državni organi mogu da traže nadoknadu troškova koji su nastali u tom pogledu (član 115). **Komitet razumije da će lica koja su smještena u skloništu takođe dobiti osnovne potrebe kao što su hrana i odjeća i traži da naredni izvještaj potvrdi ovo razumijevanje. On takođe traži potvrdu da se svaki povratak**

stranaca odvija poštujući uslove propisane Evropskom konvencijom o socijalnoj i medicinskoj pomoći.

ODGOVOR

Od 3. marta 2018. godine stupio je na snagu novi Zakon o strancima, koji usaglašen sa direktivama EU, koje se odnose na ulazak, izlazak, kretanje, boravak i rad državljana država članica EU i članova njihovih porodica, studije, razmjena učenika, neprofitabilne obuke ili volonterske usluge, boravak i rad visokokvalifikovanih državljana trećih država, kao i nezakonit boravak i povratak stranaca, obaveza izdavanja odluke o povratku, dobrovoljnom povratku.

Ovim zakonom će se uspostaviti jasna, transparentna i pravična pravila u politici vraćanja lica, koja nezakonito borave u Crnoj Gori a koja su sastavni dio dobro vođene migracione politike. Lica koja nezakonito borave u Crnu Goru u postupku vraćanja biće poštovana njihova osnovna prava i dostojanstvo. Dobrovoljno napuštanje Crne Gore imaće prednost u odnosu na prisilni povratak stranca. Sa strancima koji budu zadržani postupaće se u skladu s međunarodnim i domaćim pravom.

U cilju implementacije ovog zakona, između ostalih, donijeta su sljedeće podzakonska akta:

- 1. Pravilnik o dobrovoljnom odlasku stranca. Pravilnik je objavljen u "Službenom listu CG", br. 68/2018 od 19.10.2018. godine, a stupio je na snagu 27.10.2018.*
- 2. Pravilnik o bližem načinu i postupku prinudnog udaljenja strance. Pravilnik je objavljen u "Službenom listu CG", br. 43/2018 od 3.7.2018. godine, a stupio je na snagu 11.7.2018.*
- 3. Pravilnik o pravilima boravka i kućnom redu u prihvatilištu za strance. Pravilnik je objavljen u "Službenom listu CG", br. 53/2018 od 31.7.2018. godine, a stupio je na snagu 8.8.2018. Ovim pravilnikom propisuju se pravila boravka i kućni red u prihvatilištu za strance. Pravilnikom se razrađuju procedure prijema stranca (po završenom prijemu u Prihvatilište, stranac se zadužuje adekvatnom garderobom, koju, po potrebi, dodjeljuje Prihvatilište, posteljinom i predmetima za ličnu higijenu. Stranac od predmeta za ličnu upotrebu može da zadrži svoju odjeću, obuću, posteljinu, pribor za ličnu higijenu, naočare i ortopedska pomagala), smještaja stranca, sanitarno-higijenski i drugi uslovi smještaja, dnevne aktivnosti, ishrana (strancu se obezbjeđuju tri obroka dnevno, od kojih je jedan topli obrok, koji su primjereni njegovoj starosnoj dobi, zdravlju, kao i vjerskim i kulturnim potrebama), zdravstvena zaštita, boravak na otvorenom prostoru i komunikacija sa licima van prihvatilišta, zadovoljavanje vjerskih potreba i održavanje reda i discipline, izvođenje, otpust i smrt.*

Prihvatilište za strance raspolaže sa smještajnim kapacitetom od 46 mjesta.

Komiteta primjećuje postojanje propisa koji se primjenjuju prema azilanatima koji obezbjeđuju ne samo smještaj, hranu i odjeću, već i besplatnu zdravstvenu zaštitu, finansijsku pomoć i pristup tržištu rada.

Međutim, **Komiteta primjećuje da još uvek nijesu dostavljene informacije o hitnoj socijalnoj pomoći za lica koja su zakonito prisutna na teritoriji a koja nisu rezidenti (na primjer turisti i lica u tranzitu). U nedostatku ovih informacija Komitet smatra da još nije utvrđeno da je hitna socijalna pomoć garantovana svim nerezidentnim stranim državljanima. Komitet zaključuje da situacija u Crnoj Gori nije u skladu sa članom 13§4 Povelje na osnovu toga što nije utvrđeno da svi nerezidenti strani državljanini imaju pravo na hitnu socijalnu pomoć.**

ODGOVOR

Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore", br. 027/13 od 11.06.2013, 001/15 od 05.01.2015, 042/15 od 29.07.2015, 047/15 od 18.08.2015, 056/16 od 23.08.2016, 066/16 od 20.10.2016, 001/17 od 09.01.2017, 031/17 od 12.05.2017, 042/17 od 30.06.2017,

050/17 od 31.07.2017) članom 5 stav 4 propisano je: “ Izuzetno, lice koje nije obuhvaćeno u smislu st. 1, 2 i 3 ovog člana kojem je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik zaštite, ima pravo na jednokratnu novčanu pomoć i pravo na uslugu privremenog smještaja. “

U skladu sa navedenim članom hitna socijalna pomoć je pomoć u vidu jednokratne novčane pomoći i usluge privremenog smještaja može se odnositi i na npr. turiste i lica u tranzitu.

Član 5 u cjelosti glasi:

„ Lica koja ostvaruju prava

Član 5

Prava po ovom zakonu može ostvariti crnogorski državljanin sa prebivalištem na teritoriji države.

Prava iz socijalne i dječje zaštite utvrđena ovim zakonom i međunarodnim ugovorom može ostvariti stranac sa odobrenim privremenim boravkom ili stalnim boravkom u državi.

Prava iz socijalne i dječje zaštite utvrđena ovim zakonom i međunarodnim ugovorom može ostvariti azilant i stranac pod supsidijarnom zaštitom, u skladu sa zakonom.

Izuzetno, lice koje nije obuhvaćeno u smislu st. 1, 2 i 3 ovog člana kojem je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik zaštite, ima pravo na jednokratnu novčanu pomoć i pravo na uslugu privremenog smještaja. “

Član 16 - Pravo porodice na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Crna Gora.

Socijalna zaštita porodice

Smještaj za porodice

U izvještaju se ukazuje da je u skladu sa Zakonom o lokalnoj samoupravi rješavanje stambenih pitanja u odgovornosti opština.

Što se tiče zaštite od nezakonitog iseljenja, države moraju uspostaviti procedure koje će ograničiti rizik od iseljenja (Zaključci 2005, Litvanija, Norveška, Slovenija i Švedska). Komitet podsjeća da bi bila u skladu sa Poveljom, pravna zaštita za osobe kojima prijeti iseljenje mora da sadrži:

- obavezu konsultovanja osoba u pitanju kako bi se pronašla alternativna rješenja za iseljenje; obavezu postavljanja razumnog otkaznog roka prije iseljenja;
- dostupnost pravnih lijekova;
- dostupnost pravne pomoći;
- naknade u slučaju nezakonitog iseljenja.

Što se tiče iseljenja, Komitet primjećuje iz izvještaja da samo sudovi mogu izdati nalog za iseljenje. Prema Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći, pravo na besplatnu pravnu pomoć može ostvariti "korisnik naknade materijalnog obezbjeđenja porodice ili bilo kakve druge socijalne pomoći, dijete bez roditeljskog staranja, osobe sa invaliditetom, žrtva krivičnog djela uključujući nasilje u porodici i trgovinu ljudima i lice slabog finansijskog stanja."

Kako bi mogao da procijeni da li je situacija u skladu sa članom 16 Povelje u pogledu pristupa adekvatnom smještaju za porodice, Komitet traži da se u narednom izvještaju dostave informacije o svim navedenim tačkama.

ODGOVOR

Stupanjem na snagu Zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata („Sl. list CG“, br.64/17) uspostavljena je nova politika u oblasti planiranja i izgradnje objekata. Stupanjem na snagu zakona, odnosno od 14. oktobra 2017. godine započet je proces legalizacije bespravnih objekata. Podnošenje zahtjeva za legalizaciju je obavezno za sve bespravne graditelje a rok za podnošenje zahtjeva je 9 mjeseci od dana stupanja na snagu zakona, odnosno istekao je 16. jula 2018. godine.

Prema podacima koje su nam dostavljene od jedinica lokalne samouprave na teritoriji Crne Gore predato je oko 50.000 zahtjeva. Prema zvaničnim podacima na teritoriji Crne Gore evidentirano je oko 40000 bespravnih objekata, a prema podacima od strane tijela za distribuciju električne energije evidentirano je oko 60.000 nelegalnih priključaka. Odredbe zakona podrazumijevaju da se bespravni objekat može legalizovati ukoliko je izgrađen u skladu sa važećim planskim dokumentom donesenim do stupanja na snagu ovog zakona, planskim dokumentima donijetim do donošenja plana generalne regulacije Crne Gore, u skladu sa ovim zakonom ili u skladu sa planom generalne regulacije Crne Gore. Ovaj državni planski dokument će se donijeti u roku od tri godine od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Prema istraživanju koje je urađeno za potrebe „Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egićana u Crnoj Gori 2016-2020, oko 40% ove populacije živi u nelegalnim stambenim jedinicama. Oko 60% od ukupnog broja kuća i naselja nijesu uslovni za život (30% stanovništva živi u barakama, 37% u limenim objektima, a oko 3% u objektima od drugih materijala). Od

onih naselja koja su se mogla kvalifikovati kao uslovna, 31% stanovništva živi u objektima od cigle i/ili blokova, a oko 7,3% živi u zgradama. Nelegalni objekti i nelegalna naselja učestvuju sa najvećim procentom kada je u pitanju ova populacija.

Shodno navedenim podacima, najveći broj objekata u kojima živi romska populacija se ne smatraju objektima u smislu odredbi Zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata koje propisuju postupak legalizacije, (član 152 Zakona „Bespravni objekat je stambena, poslovna i poslovno-stambena zgrada na kojoj su izvedeni grubi konstruktivni građevinski radovi najmanje jedne etaže, koja je izgrađena bez građevinske dozvole, odnosno suprotno građevinskoj dozvoli“; član 5 stav 1 tačka 29: „zgrada je stalni objekat koji ima krov i spoljne zidove,.....“

Važno je naglasiti da je članom 171 Zakona propisano da je u slučaju uklanjanja bespravnog objekta osnovnog stanovanja, jedinica lokalne samouprave dužna da vlasniku bespravnog objekta osnovnog stanovanja i članovima njegovog porodičnog domaćinstva obezbijedi alternativni smještaj. Bliže uslove, način, postupak i kriterijume za obezbjeđivanje alternativnog smještaja propisuju lokalne samouprave, uz prethodnu saglasnost Ministarstva. Takođe, zakonom je decidno propisano da se izvršenje rješenja o uklanjanju objekta osnovnog stanovanja može sprovesti nakon obezbjeđenja alternativnog smještaja, jer se pri formulaciji pomenutih odredbi vodilo računa o zaštiti ugroženih kategorija stanovništva.

Znači iseljenje nije moguće bez prethodno obezbjeđenog adekvatnog alternativnog smještaja, a način obezbjeđivanja se propisuje na lokalnom nivou.

Komiteta traži da naredni izvještaj pruži informacije o mjerama za poboljšanje stambene situacije romskih porodica.

ODGOVOR

U dijelu politike socijalnog stanovanja moguće je institucionalno djelovati u cilju poboljšanja i podrške rješavanju stambenih potreba RE (Romi i Egipćani) populacije, pa i u postupku legalizacije bespravnih objekata.

Zakon o socijalnom stanovanju donešen je 2013. godine i propisuje da je socijalno stanovanje, stanovanje odgovarajućeg standarda koje se obezbjeđuje pojedincima ili domaćinstvima koja iz socijalnih, ekonomskih i drugih razloga ne mogu da riješe pitanje stanovanja.

Nedostatak finansijskih sredstava predstavlja jedan od osnovnih izazova za uspostavljanje održivog sistema socijalnog stanovanja. Stoga je Zakonom predviđeno rješenje kojim će se sistem socijalnog stanovanja razrađivati kroz posebne programe, koje će donositi jedinice lokalne samouprave -lokalne programe socijalnog stanovanja, a koji će omogućiti fleksibilnost u planiranju i realizaciji aktivnosti.

Članom 4 ovog zakona propisano je da prioritet u ostvarivanju prava na socijalno stanovanje, naročito imaju, između ostalih ranjivih kategorija lica, i pripadnici Roma i Egipćana (RE populacija).

Imajući u vidu navedeno Programom socijalnog stanovanja za period 2017-2020, koji je donijela Vlada Crne Gore, preporučeno je jedinicama lokalne samouprave da intenziviraju razvoj i implementaciju lokalnih programa socijalnog stanovanja, sa fokusom na rješavanje stambenih potreba sljedećih ciljnih grupa: lica sa invaliditetom, lica preko 67 godina starosti odnosno penzionera, mladih bračnih parova i pripadnika RE populacije.

Aktivnosti na unapređenju socio ekonomskog položaja Roma su u nadležnosti Ministarstva za ljudska i manjinska prava, koje koordinira realizaciju aktivnosti u ovoj oblasti. Ministarstvo održivog razvoja i turizma preko predstavnika u Komisiji za praćenje sprovođenja „Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020“ učestvuje u pripremi i praćenju realizacije predviđenih aktivnosti.

S tim u vezi slijede podaci o izgrađenim stambenim jedinicama koje su na korišćenje dodijeljene pripadnicima romske i egipćanske populacije:

- Kroz regionalni stambeni program za Crnu Goru izgrađeno je 62 stambene jedinice u Nikšiću od kojih je 13 na korišćenje dodijeljeno pripadnicima romske i egipćanske populacije;
- Kroz regionalni stambeni program za Crnu Goru izgrađena je 171 stambena jedinica u Podgorici (Konik) i sve su dodijeljene na korišćenje pripadnicima romske i egipćanske populacije i sve porodice su sa minimum 8 članova;
- Kroz regionalni stambeni program za Crnu Goru izgrađeno je 94 stambene jedinice u Beranama (Rudeš), a od tog broja 2 stambene jedinice su dodijeljene na korišćenje pripadnicima romske i egipćanske populacije;
- Kroz IPA projekat izgrađeno je 48 stambenih jedinica za pripadnike romske i egipćanske populacije u Podgorici (Konik);
- Aprila 2018. godine saradnjom opštine Herceg Novi i organizacije "Help" riješeno je stambeno pitanje za 27 pripadnika romske nacionalnosti koji su se uselili u 6 objekata (montažnih kuća) u naselju Drenovik u Herceg Novom.

Učešće udruženja koja predstavljaju porodice

Komiteta podsjeća da, kako bi se osiguralo da su stavovi porodice uzeti u obzir prilikom formulisanja porodične politike, sve civilne organizacije koje predstavljaju porodice treba da budu konsultovane od strane nadležnih organa (Zaključci 2006, Izjava o tumačenju u vezi sa članom 16).

Komiteta traži da sljedeći izvještaj pruži informacije o učešću udruženja koja predstavljaju porodice u smislu gore navedene prakse.

ODGOVOR

Nevladine organizacije su sve veći akter u oblasti socijalne zaštite, sa intencijom da daju značajan doprinos u toj oblasti. Status NVO je regulisan Zakonom o nevladinim organizacijama ("Sl.list CG", br.39/11 I 37/17).

Početkom 2018.godine kao nastavak prethodne Strategije, Vlada Crne Gore je donijela novu Strategiju za unaprjeđenje podsticajnog okruženja za djelovanje nevladinih organizacija 2018-2020. sa ciljem daljeg unaprjeđenja pravnog i institucionalnog okvira za djelovanje NVO i jačanje saradnje javne uprave i NVO sektora u kreiranju i primjeni javnih politika. Strategija posebno tretira pitanje jačanja kapaciteta državne uprave za vršenje poslova od značaja za saradnju sa NVO sektorom, unaprjeđenje pravnog i institucionalnog okvira za veću finansijsku održivost NVO.

Uredbom Vlade Crne Gore ("Sl.list CG", broj 41/18) regulisan je izbor predstavnika NVO u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi zakona i strategija. U pitanju je inovirana Uredba u odnosu na prethodnu donijetu 2012.godine.

U skladu sa navđenim, Ministarstvo rada i socijalnog staranja je u obavezi da prilikom donošenja zakona, strateških dokumenata i podzakonskih akata, putem javnog konkursa, obezbijedi učešće NVO sektora, gdje NVO daje značajan doprinos. Saradnja sa NVO se odvija i putem konsultacija o sim značajnim pitanjima za ovu oblast. Učešće NVO koje se bave pitanjima iz oblasti socijalne i dječje zaštite obezbijeđeno je prilikom izrade npr. Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, Strategije razvoja socijalne i dječje zaštite 2018-2022, Strategije razvoja socijalne zaštite starijih lica 2018-2022, Strategije za integraciji osoba sa invaliditetom

2016-2020, Strategije razvoja hraniteljstva 2013-2017, Strategija zaštite od nasilja u porodici 2016-2020 i dr.

Takođe, predstavnici NVO su članovi Savjeta za prava djeteta i Savjeta za prava lica sa invaliditetom, koji se bave aktuelnim pitanjima iz ovih oblasti, putem ocjene stanja i davanja predloga za unaprjeđenje zakonskih rješenja.

NVO koje se bave pitanjima iz oblasti socijalne i dječje zaštite, uključeni su u aktivnosti koja su od značaja za lokalnu zajednicu i imaju intenzivnu saradnju sa organima lokalne uprave, kako u realizaciji pojedinih projekata, tako i u učešću u donošenju strateških dokumenata na lokalnom nivou.

Pravna zaštita porodice

Prava i obaveze supružnika

Komiteta traži da naredni izvještaj ukaže da li su supružnici ravnopravni, naročito u pogledu prava i obaveza u okviru zajednice (recipročnoj odgovornosti, vlasništvu, upravljanju i korišćenju imovine, itd) i djece (roditeljskog prava, upravljanje imovinom deteta).

ODGOVOR

Porodičnim zakonom propisano je da roditeljsko staranje podrazumijeva odgovornosti, dužnosti i prava roditelja, u svrhu zaštite i unapređenja ličnih i imovinskih prava i dobrobiti djeteta i obuhvata čuvanje, podizanje, vaspitanje, obrazovanje, zastupanje, izdržavanje, kao i upravljanje i raspolaganje imovinom djeteta. Roditelji su dužni da roditeljsko staranje vrše u najboljem interesu djeteta, u skladu sa njegovim razvojnim potrebama i mogućnostima. Roditelji imaju pravo da dobiju sva obavještenja o djetetu od obrazovnih i zdravstvenih ustanova. Roditelji imaju pravo i dužnost da čuvaju i podižu dijete tako što će se oni lično starati o njegovom životu, razvoju i zdravlju. Roditelji ne smiju ostavljati bez nadzora dijete predškolskog uzrasta. Roditelji mogu privremeno povjeriti dijete drugom licu samo ako to lice ispunjava uslove za staratelja.

Roditelji imaju pravo i dužnost da sa djetetom razvijaju odnos zasnovan na ljubavi, povjerenju i uzajamnom poštovanju i da dijete usmjeravaju ka usvajanju onih vrijednosti koje imaju univerzalni karakter.

Roditelji imaju dužnost da obezbijede osnovno školovanje djetetu, a o daljem obrazovanju djeteta dužni su da se staraju prema svojim mogućnostima, vodeći računa o sposobnostima i željama djeteta.

Roditelji imaju pravo i dužnost da zastupaju dijete u svim pravnim poslovima van granica poslovne sposobnosti djeteta.

Roditelji imaju pravo i dužnost da zastupaju dijete u svim sudskim i drugim postupcima u kojima dijete nije procesno sposobno.

Roditelji imaju pravo da preduzimaju pravne poslove kojima upravljaju i raspolazu prihodom koji je steklo dijete mlađe od 15 godina.

Roditelji imaju pravo i dužnost da izdržavaju dijete pod uslovima određenim Porodičnim zakonom.

Roditelji imaju pravo i dužnost da upravljaju i raspolazu imovinom djeteta pod uslovima određenim Porodičnim zakonom.

Roditelji roditeljsko pravo vrše zajednički i sporazumno kada vode zajednički život.

Roditelji roditeljsko pravo vrše zajednički i sporazumno i kada ne vode zajednički život ako zaključe sporazum o zajedničkom vršenju roditeljskog prava i ako sud procijeni da je taj sporazum u najboljem interesu djeteta.

Sporazum o zajedničkom vršenju roditeljskog prava obuhvata sporazum roditelja da će zajednički i sporazumno vršiti sva prava i dužnosti iz sadržine roditeljskog prava.

Sastavni dio sporazuma o zajedničkom vršenju roditeljskog prava jeste i sporazum o tome šta će se smatrati prebivalištem djeteta.

Jedan roditelj sam vrši roditeljsko pravo kada je drugi roditelj nepoznat, ili je umro, ili je potpuno lišen roditeljskog prava, odnosno poslovne sposobnosti.

Jedan roditelj sam vrši roditeljsko pravo kada samo on živi sa djetetom, a sud još nije donio odluku o vršenju roditeljskog prava.

Jedan roditelj sam vrši roditeljsko pravo na osnovu odluke suda kada roditelji ne vode zajednički život, a nijesu zaključili sporazum o vršenju roditeljskog prava.

Jedan roditelj sam vrši roditeljsko pravo na osnovu odluke suda kada roditelji ne vode zajednički život, a zaključili su sporazum o zajedničkom ili samostalnom vršenju roditeljskog prava, ali sud procijeni da taj sporazum nije u najboljem interesu djeteta.

Jedan roditelj sam vrši roditeljsko pravo na osnovu odluke suda kada roditelji ne vode zajednički život ako zaključe sporazum o samostalnom vršenju roditeljskog prava i ako sud procijeni da je taj sporazum u najboljem interesu djeteta.

Sporazum o samostalnom vršenju roditeljskog prava obuhvata sporazum roditelja o povjeravanju zajedničkog djeteta jednom roditelju, sporazum o visini doprinosa za izdržavanje djeteta od drugog roditelja i sporazum o načinu održavanja ličnih odnosa djeteta sa drugim roditeljem.

Sporazumom o samostalnom vršenju roditeljskog prava prenosi se vršenje roditeljskog prava na onog roditelja kome je dijete povjereno.

Roditelj koji ne vrši roditeljsko pravo ima pravo i dužnost da izdržava dijete, da sa djetetom održava lične odnose i da o pitanjima koja bitno utiču na život djeteta odlučuje zajednički i sporazumno sa roditeljem koji vrši roditeljsko pravo.

Pitanjima koja bitno utiču na život djeteta, u smislu ovog zakona, smatraju se naročito: obrazovanje djeteta, preduzimanje većih medicinskih zahvata nad djetetom, promjena prebivališta djeteta i raspolaganje imovinom djeteta velike vrijednosti.

Roditelj koji samostalno vrši roditeljsko pravo dužan je da omogući i podstiče održavanje ličnih odnosa djeteta sa drugim roditeljem, srodnicima i licima sa kojima dijete vezuje posebna bliskost, ukoliko to nije ograničeno sudskom odlukom.

Roditelj koji sa djetetom održava lične odnose ne smije svojim ponašanjem ometati drugog roditelja u vršenju roditeljskog prava.

Organ starateljstva dužan je da roditeljima pruža odgovarajuće oblike pomoći i podrške i preduzima potrebne mjere radi zaštite prava i najboljeg interesa djeteta, a na osnovu neposrednog saznanja ili obavještenja.

Organi pravosuđa, drugi organi, medicinska, obrazovna i druga ustanova, nevladina organizacija i građani dužni su da obavijeste organ starateljstva čim saznaju da roditelj nije u mogućnosti da vrši roditeljsko pravo.

Organ starateljstva dužan je odmah po prijemu obavještenja da ispita slučaj i preduzme mjere za zaštitu prava djeteta.

Matičar je dužan da prijavi organu starateljstva rođenje djeteta čiji jedan ili oba roditelja nijesu poznati, radi preduzimanja mjera za njegovu zaštitu.

Ako opravdani interesi djeteta to zahtijevaju, organ starateljstva upozoriće roditelje na greške i propuste u vaspitanju i podizanju djeteta i pomoći im da dijete pravilno odgajaju, a može ih uputiti da se sami ili sa djetetom obrate određenom savjetovalištu, zdravstvenoj, socijalnoj, vaspitnoj ili drugoj odgovarajućoj ustanovi.

Kad je roditeljima potrebna trajnija pomoć i usmjeravanje u vršenju roditeljskih prava i dužnosti ili je neophodno neposredno praćenje stanja i uslova u kojima dijete živi, organ starateljstva odrediće nadzor nad vršenjem roditeljskog prava u pogledu djece ili u pogledu pojedinog djeteta.

Odlukom o nadzoru organ starateljstva utvrdiće program nadzora i odrediti lice koje će pratiti razvoj djeteta, kontrolisati postupke roditelja, podnositi periodične izvještaje organu starateljstva i preduzimati druge mjere u interesu djeteta.

Organ starateljstva može u opravdanim slučajevima da zahtijeva od roditelja polaganje računa o upravljanju imovinom djeteta.

Organ starateljstva može tražiti da sud u vanparničnom postupku, radi zaštite imovinskih prava djeteta, dozvoli sredstva obezbjeđenja na imovinu roditelja.

Organ starateljstva može radi zaštite imovinskih interesa djeteta, zahtijevati da sud odluči da roditelji u pogledu upravljanja imovinom djeteta imaju ulogu staraoca.

Službe za medijaciju

Komiteta podsjeća da su države obavezne da obezbijede službe za porodičnu medijaciju. Ispitana je sljedeća problematika: pristup navedenim službama, kao i da li su besplatne i pokrivaju li cijelu zemlju, i koliko su efikasane. Komitet smatra da na osnovu člana 16 Povelje, pravna zaštita porodice podrazumijeva dostupnost usluga medijacije čiji cilj bi trebalo da bude izbjegavanje pogoršanja porodičnih sukoba. Da bi bile u skladu sa članom 16, ove usluge moraju biti lako dostupne svim porodicama. Posebno, porodice se ne smije se odgovoriti od korišćenja takvih usluga iz finansijskih razloga. Ako su ove usluge besplatne, one predstavljaju adekvatnu mjeru. U suprotnom, treba obezbijediti pristupa takvim uslugama kada je to porodicama potrebno.

Komiteta traži da naredni izvještaj pruži informacije o uslugama medijacije u smislu ovih tačaka.

ODGOVOR

Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti propisane su savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge obuhvataju: savjetovanje, terapiju, medijaciju, SOS telefon i druge usluge s ciljem prevazilaženja kriznih situacija i unaprjeđivanja porodičnih odnosa. Pravilnikom o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativi i minimalni standardi savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga.

Korisnik, roditelj, odnosno srodnik koji je dužan da izdržava korisnika i drugo pravno ili fizičko lice koje je preuzelo plaćanje učestvuju u plaćanju usluge svim svojim primanjima, prihodima i imovinom, izuzev primanja ostvarenih po osnovu materijalnog obezbjeđenja, dodatka za djecu, jednokratne novčane pomoći, primanja po osnovu nagrada i otpremnine za odlazak u penziju.

Nasilje u porodici koje se odnosi na žene

Komiteta traži da naredni izvještaj pruži informacije iz prakse o zaštiti koja se pruža ženama u slučaju nasilja u porodici kroz, na primjer, prikupljanje i analizu pouzdanih podataka, obuku, posebno za policijske službenike i službe koje smanjuju rizik od nasilja i daju podršku i pomažu u rehabilitaciji žrtava.

ODGOVOR

S aspekta rada Direktorata za građanska stanja i lične isprave treba istaći da je Zakon o strancima propisano da se privremeni boravak, između ostalog, može odobriti strancu koji namjerava da boravi u Crnoj Gori duže od 90 dana, radi humanitarnih razloga (član 38 Zakona.

Nadalje, članom 52 ovog Zakona propisano je da se dozvola za privremeni boravak iz humanitarnih razloga može izdati strancu za koga se pretpostavlja da je žrtva krivičnog djela trgovina ljudima ili žrtva krivičnog djela nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici.

Stranac kome je izdata dozvola za privremeni boravak iz humanitarnih razloga ima pravo na smještaj, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, rad i novčanu pomoć, u skladu sa zakonom.

Takođe, Crna Gora za pregovaračko Poglavlje 23 ima obavezu da obrazuje jedinstvenu bazu podataka. Ova baza podataka je prepoznata Protokolom o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Jedinstvena baza podataka uvezaće centre za socijalni rad i Upravu policije, a kasnije i Tužilaštva i Sudove za prekršaje. Putem ove baze podataka imaćemo tačan broj prijave nasilja, kao i niz drugih podataka kao što su srodstvo između žrtve i počinioaca nasilja i sl. Ova jedinstvena baza podataka će vrlo brzo biti gotova, očekujemo uskoro probni period, a kasnije i obuke za korišćenje baze.

Zavod za socijalnu i dječju zaštitu je sproveo aktivnosti u 2018. godini i na početku 2019. godine, koje su se odnosile na akreditaciju i realizaciju programa obuke sa temom zaštite žena i djece žrtava nasilja, i to:

- 1. 19- 21.02.2019. godine- " Izgradnja kapaciteta stručnih radnika u centrima za socijalni rad o zloupotrebi i seksualnom nasilju nad djecom", u saradnji sa TAIEEX-om (Instrumentom tehničke pomoći i razmjene informacija, kojim upravlja Generalni direktorat za proširenje Evropske komisije) organizovana trodnevna radionica (ekspertska misija) na kojoj su predavači bili Ella Selak Bagarić i Keith O` Reilly. Radionici je prisustvovalo 19 stručnih radnika iz sistema socijalne zaštite (13 iz centara za socijalni rad, 2 iz Dječjeg doma "Mladost" iz Bijele, 4 iz Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu i jedan predstavnik sistema zdravstva, iz Doma zdravlja iz Nikšića).*
- 2. 11.i 12. 09.2018.- „Unapređenje vještina voditelja slučaja u radu sa žrtvama nasilja, posebno djece, sa posebnim osvrtom na rodno zasnovano nasilje“, ova dvodnevna obuka je organizovana u saradnji sa TAIEEX-om, sprovele su je edukatorke iz Hrvatske, gđa. Renata Odeljan, Direktorka policijske akademije i viši predavač u Policijskoj akademiji u Zagrebu, gđa. Ninoslava Pećnik, šefica odsjeka za psihologiju, Filozofskog fakulteta u Zagrebu i gđa. Sandra Batlak, savjetnica u kabinetu Ministarstva demografije, porodice, mladih i socijalne politike. Obuci je prisustvovao ukupno 21 učesnik, 14 stručnih radnika iz centara za socijalni rad, 1 stručni radnik iz Centra za djecu i mlade "Ljubović", 1 predstavnik Inspekcije socijalne i dječje zaštite i 5 predstavnika Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu.*

Zavod je učestvovao u organizaciji, u saradnji sa autorima, akreditovanih obuka i vršio kontrolu kvaliteta realizacije sledećih obuka:

- 3. Participacija korisnica sa iskustvom nasilja i procjena rizika u slučajevima nasilja u porodici nad ženama i djecom. Realizator obuke NVO SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja, Nikšić. Dvodnevna obuka organizovana u 4 termina, 04 i 05.08.2018, 02 i 03.10.2018, 04 i 05.10.2018 i 13 i 14.10.2018. godine. Obuci prisustvovalo 77 učesnika: 41 stručni radnik iz CSR, 29 predstavnika NVO, 1 predstavnik zdravstva, 1 stručni radnik iz ustanove socijalne i dječje zaštite, 2 predstavnika Uprave za inspeksijske poslove i 3 nezaposlena stručnjaka.*

4. Program obuke za pružanje podrške ženama sa iskustvom nasilja u skladu sa principima dužne pažnje, Realizatori obuke NVO SOS Podgorica, trodnevna obuka organizovana od 02-04.11.2018.godine, učestvovalo 7 predstavnica nevladinih organizacija.
5. Program osnovne obuke stručnih radnika/ca, stručnih saradnika/ca i članova multidisciplinarnih timova za prevenciju i suzbijanje dječjih ugovorenih brakova; Realizatori obuke NVO Centar za romske inicijative; dvodnevna obuka 18 i 19.12.2018. godine; 20 učesnika: 2 stručna radnika CSR, 16 NV, 1 iz ustanove socijalne i dječje zaštite i 1 predstavnik lokalne samouprave.

Ekonomska zaštita porodice

Porodične naknade

Komiteta primjećuje iz MISSCEO da se šema dječijeg dodatka zasniva na socijalnoj pomoći, odnosno pravu ispred potrebe. Komitet stoga smatra da situacija nije u skladu sa Poveljom na osnovu toga da porodične naknade ne pokrivaju značajan broj porodica.

ODGOVOR

Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti članom 42 propisano je da pravo na dodatak za djecu može ostvariti dijete: korisnik materijalnog obezbjeđenja; korisnik dodatka za njegu i pomoć; korisnik lične invalidnine; bez roditeljskog staranja; čiji je roditelj, usvojlac, staralac, hranitelj, odnosno lice kome je dijete povjereno na njegu, vaspitanje i obrazovanje kao korisnik materijalnog obezbjeđenja zasnovao radni odnos na osnovu sporazuma o aktivnom prevazilaženju nepovoljne socijalne situacije.

Od navedenih pet kategorija korisnika dodatka za djecu, dvije kategorije korisnika (korisnici materijalnog obezbjeđenja-mjesečna socijalnu pomoć i dijete čiji je roditelj, usvojlac, staralac, hranitelj, odnosno lice kome je dijete povjereno na njegu, vaspitanje i obrazovanje kao korisnik materijalnog obezbjeđenja zasnovao radni odnos na osnovu sporazuma o aktivnom prevazilaženju nepovoljne socijalne situacije) ostvaruju pravo na dodatak za djecu na osnovu "socijalne pomoći-materijalnog obezbjeđenja" dok na ostale kategorije korisnika ta činjenica nije od uticaja. Pravo na dodatak za djecu ostvaruju i djeca za vrijeme smještaja u ustanovu ili na porodičnom smještaju-hraniteljstvu i radi se o djeci bez roditeljskog staranja.

Trenutno pravo na dodatak za djecu trenutno koristi oko 15.150 djece iz oko 7.000 porodica za koje potrebe se mjesečno opredjeljuje oko 400.000,00 eura. Iznosi naknade se kreću od 24,00 eura do 40,00 eura mjesečno.

Ističemo da je Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti iz 1995. godine, bilo propisano da se dodatak za djecu ostvaruje bez obzira na prihode porodice. Shodno navedenom zakonskom rješenju pravo na dodatak za djecu u periodu od 1995. do 2001. godine, koristilo je od 140.000 do 152.000 djece mjesečno. Po tom osnovu iz budžeta se mjesečno izdvajalo oko 2.000.000,00 DM (npr.februar 2001.godine za 148.861 dijete opredijeljeno je 2.114.586,30 DM). U Crnoj Gori u tom periodu bilo je oko 180.000 djece do 18 godina, što znači oko 30.000 djece nije primalo dodatak za djecu,obzirom da jedan broj roditelja nije tražio pravo.

Izmjena i dopuna Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti izvršena je 2001.godine, u skladu sa mogućnostima budžeta i u skladu sa preporukama međunarodnih institucija (konsultant na izradi izmjene zakona je bio predstavnik Evropske komisije). Naime, zaključeno je, poslije više godina primjene, da naknade po tom osnovu ne mogu značajno da utiču na poboljšanje standarda porodica koje nijesu korisnici prava na materijalno obezbjeđenje (socijalne pomoći)

i da sredstva koja se opredjeljuju po tom osnovu treba preusmjeriti za druga prava, koja će biti svrsishodnija za korisnike.

Ugrožene porodice

Pozitivne obaveze država iz člana 16 obuhvataju izvršenje mjera kako bi se obezbijedila ekonomska zaštita različitih kategorija ugroženih porodica, kao što su porodice sa jednim roditeljem i romske porodice. Komitet stoga pita koje se mjere preduzimaju u osiguranju ekonomske zaštite tih ugroženih porodica.

ODGOVOR

Vlada Crne Gore je 2005. godine, zajedno s još nekoliko evropskih zemalja (Bugarska, Češka, Mađarska, Makedonija, Rumunija, Slovačka, Hrvatska i Srbija), pristupila „Dekadi uključivanja Roma 2005-2015“ koju je pokrenula Svjetska banka i Institut za otvoreno društvo u saradnji sa još nekoliko međunarodnih aktera. Vlada Crne Gore je 2005. godine usvojila Nacionalni Akcioni plan za implementaciju Dekade, iz oblasti obrazovanja, zapošljavanja, stanovanja i zdravstvene zaštite. S obzirom na ograničenost djelovanja Akcionog plana na četiri prioritetne oblasti, Vlada Crne Gore je krajem 2007. godine usvojila Strategiju za poboljšanje položaja RAE populacije u Crnoj Gori 2008-2012, nakon koje je uslijedila i druga, pod nazivom Strategija za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2012 – 2016.

S obzirom da je položaj pripadnika ove populacije još uvijek neujednačen u mnogim područjima, te da je u cilju poboljšanja socio-ekonomskog položaja potrebno postaviti konkretne ciljeve za svako područje Vlade Crne Gore je donijela novu Strategiju za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana od 2016 do 2020. godine koja se nadograđuje na prethodne dvije, redefiniirajući nacionalne prioritete, načine sprovođenja i preuzimanja posebnih mjera shodno izmijenjenim društvenim i političkim okolnostima, ostvarenom napretku i daljnjim izazovima u procesu uključivanja i poboljšanja socio-ekonomskog položaja Roma i Egipćana. Praćenje rezultata implementacije navedene Strategije je u nadležnosti Ministarstva za ljudska i manjinska prava. Strategija i Izvještaji o realizaciji Strategije mogu se naći na linku www.mmp.gov.me/en/library/strategije?alphabet=lat.

Osnovni princip navedene Strategije je princip afirmativne akcije. Princip zabrane diskriminacije i jednakosti pred zakonom, osnovni su preduslovi za uživanje svih ljudskih i manjinskih prava, ali nijesu dovoljni za obezbjeđenje faktičke jednakopravnosti manjine sa većinom. Zbog toga i međunarodnopravni standardi i nacionalno zakonodavstvo predviđaju institut priznavanja dodatnog seta prava pripadnicima manjina, koji se naziva afirmativna akcija-preferencijalni tretman – pozitivna diskriminacija, kao što je predviđeno članom 8 Ustava Crne Gore u kom se predviđa da se neće smatrati diskriminacijom propisi i uvođenje posebnih mjera koji su usmjereni na stvaranje uslova za ostvarivanje nacionalno, rodne i ukupne ravnopravnosti i zaštite lica koja sup o bilo kom osnovu u nejednakom položaju. Posebne mjere se mogu primjenjivati samo dok se ne ostvare ciljevi zbog kojih su preduzete.

Prema postojećim i dostupnim podacima iz popisa stanovništva, domaćinstva i stanova u Crnoj Gori, 6251 lice se izjasnilo da pripada romskoj nacionalnosti ili 1,01 % od ukupnog stanovništva.

U cilju socijalne inkluzije Roma, Strategija obuhvata oblasti: stanovanja, obrazovanja, zdravstvene zaštite, zapošljavanja, pravni status, socijalni status i porodična zaštita, kultura, jezik i identitet.

U okviru Strategije obrađuje se čitav set pitanja koja pokrivaju različite aspekte socijalne problematike.

Najprije, kada je riječ o materijalnom statusu na osnovu anketnog ispitivanja (za ostvarivanje prava iz socijalne i dječje zaštite nema obaveze izjašnjavanja po nacionalnoj osnovi iz kojih razloga na postoje statistički podaci po tom osnovu), oko 12% romskih i egipćanskih domaćinstava nema nikakvih prihoda, a prosječni prihodi po domaćinstvu su između 150,00 i 200,00 EUR. U 60% slučajeva ključni ili značajni prihodi romskih i egipćanskih porodica su socijalna pomoć koja im se pruža u različitim oblicima. U situacijama kada se prima socijalna pomoć, na osnovu podataka utvrđeno je da je to u prosječnom iznosu od 120,00 evra mjesečno.

Prava na osnovna materijalna davanja iz socijalne zaštite su: materijalno obezbjeđenje; lična invalidnina; dodatak za njegu i pomoć; zdravstvena zaštita; troškovi sahrane; jednokratna novčana pomoć; naknada roditelju ili staratelju korisnika prava na ličnu invalidninu.

Prava na osnovna materijalna davanja iz dječje zaštite su: naknada za novorođeno dijete; dodatak za djecu; troškovi ishrane u predškolskim ustanovama; pomoć za vaspitanje i obrazovanje djece i mladih sa posebnim obrazovnim potrebama; refundacija naknade zarade i naknada zarade za porodijsko, odnosno roditeljsko odsustvo; naknada po osnovu rođenja djeteta; refundacija naknade zarade i naknada zarade za rad sa polovinom punog radnog vremena.

Dodatak za djecu prosječno po porodici iznosi oko 60,00 eura. Po osnovu zdravstvenog stanja ostvaruju pravo na dodatak za njegu i pomoć u iznosu oko 63,00 eura i pravo na ličnu invalidninu oko 180,00 eura. Kao korisnici prava imaju i pravo na zdravstvenu zaštitu, jednokratne novčane pomoći, pravo na usluge iz socijalne i dječje zaštite i dr.. Pored države pomoć se obezbjeđuje i preko lokalne samouprave, Crvenog krsta i NVO.

Kada su u pitanju usluge mogu koristiti pravo na usluge: Usluge u oblasti socijalne i dječje zaštite su: podrška za život u zajednici; savjetodavno-terapijska i socijalno-edukativna usluga; smještaj; neodložne intervencije.

Kada je u pitanju porodična zaštita ista se odnosi na: borbu protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama; prevencija u suzbijanju prosjačenja; borba protiv trgovine ljudima; sprječavanje sklapanja nedozvoljenih brakova.

Za poboljšanje materijalnog položaja Roma značajne su aktivnosti koje se preduzimaju u drugim oblastima kao npr. obrazovanje, zapošljavanje, stanovanje što utiče i na smanjenje potrebe za socijalnom zaštitom što je dato u tekstu Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana od 2016 do 2020. godine, kao i u rezultatima tih aktivnosti koji se detaljno daju u godišnjim izvještajima.

Kada je u pitanju materijalni položaj porodica sa jednim roditeljem, odnosno samohranih roditelja Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti članom 19 stav 1 tačka 10a) propisano je da je samohrani roditelj, roditelj koji je razveden ili je drugi roditelj umro ili je nepoznat, a izdržava dijete, odnosno vrši produženo roditeljsko pravo, u skladu sa zakonom, do zasnivanja bračne odnosno vanbračne zajednice.

Samohranost kao status, ne daje osnov, da se ta porodica po automatizmu smatra materijalno ugroženom, već se materijalni status utvrđuje u skladu sa odredbama Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti a u vezi sa odredbama Porodičnog zakona.

Naime, sporazumni razvod braka i zajedničko roditeljstvo poslije razvoda braka podrazumijevaju obavezu oba roditelja da doprinose izdržavanju djeteta, što se utvrđuje odlukom nadležnog suda. Takođe, i prihodi jednog roditelja mogu biti značajni da se ta porodica ne može smatrati materijalno ugroženom. Eventualno pružanje usluga za te porodice npr.pomoć za čuvanje djece obezbijeđeno je propisima iz oblasti prosvjete (ustanove za predškolsko obrazovanje), a od strane privatnih pružalaca usluga može se obezbijediti usluga pomoći u kući.

Porodica sa jednim roditeljem ostvaruje sva prava iz socijalne i dječje zaštite u skladu sa propisanim uslovima, stim da u pojedinim segmentima samohrani roditelj prilikom ostvarivanja prava ima veće povoljnosti od drugih korisnika prava. Stim u vezi samohrani roditelj u postupku ostvarivanja prava na materijalno obezbjeđenje (mjesečna socijalna pomoć) u skladu sa članom 25 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti može ostvariti navedeno pravo, iako ne ispunjava uslove propisane zakonom u pogledu prihoda, imovine i dr, pod uslovom da to procijeni komisija centra za socijalni rad. U tom slučaju, pravo se utvrđuje na period od tri mjeseca, uz obavezu preispitivanja po službenoj dužnosti.

Samohranom roditelju sa djetetom do navršene treće godine života može se obezbijediti usluga podrške za život u zajednici ili porodični smještaj ili smještaj u ustanovu.

Jednak tretman stranih državljana i lica bez državljanstva u odnosu na porodične naknade

Komitet podsjeća da države potpisnice moraju obezbijediti jednak tretman stranih državljana drugih država potpisnica koji su zakoniti rezidenti ili redovno rade na njihovoj teritoriji i lica bez državljanstva u odnosu na porodične naknade. ***Komitet traži da naredni izvještaj ukaže da li strani državljani, lica bez državljanstva i izbjeglice imaju jednak tretman u odnosu na porodične naknade.***

ODGOVOR

Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore", br. 027/13 od 11.06.2013, 001/15 od 05.01.2015, 042/15 od 29.07.2015, 047/15 od 18.08.2015, 056/16 od 23.08.2016, 066/16 od 20.10.2016, 001/17 od 09.01.2017, 031/17 od 12.05.2017, 042/17 od 30.06.2017, 050/17 od 31.07.2017) članom 5 propisane su kategorije lica koja mogu ostvariti prava propisana navedenim zakonom.

Član 5 u cjelosti glasi:

„Lica koja ostvaruju prava

Član 5

Prava po ovom zakonu može ostvariti crnogorski državljanin sa prebivalištem na teritoriji države.

Prava iz socijalne i dječje zaštite utvrđena ovim zakonom i međunarodnim ugovorom može ostvariti stranac sa odobrenim privremenim boravkom ili stalnim boravkom u državi.

Prava iz socijalne i dječje zaštite utvrđena ovim zakonom i međunarodnim ugovorom može ostvariti azilant i stranac pod supsidijarnom zaštitom, u skladu sa zakonom.

Izuzetno, lice koje nije obuhvaćeno u smislu st. 1, 2 i 3 ovog člana kojem je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik zaštite, ima pravo na jednokratnu novčanu pomoć i pravo na uslugu privremenog smještaja.“

Status stranaca regulisan je Zakonom o strancima ("Sl.list CG", broj 12/18) kojim je propisano da je stranac državljanin druge države ili lice bez državljanstva. Navedenim zakonom između ostalog su propisane kategorije stranaca, kao i njihova prava i obaveze u Crnoj Gori.

Takođe, zaštita stranaca regulisana je i Zakonom o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca ("Sl.list CG", broj 2/17) kojim se propisuju načela, uslovi i postupak za odobravanje međunarodne i privremene zaštite stranca koji traži međunarodnu zaštitu, prava i obaveze stranca koji traži međunarodnu zaštitu, azilanta, stranca pod supsidijarnom zaštitom, stranca pod privremenom zaštitom, kao i uslovi i postupak za poništenje i prestanak azila, supsidijarne i privremene zaštite. Navedeni zakoni su u nadležnosti Ministarstva unutrašnjih poslova.

Uredbom o visini novčane pomoći strancu koji traži međunarodnu zaštitu i azilantu i strancu pod supsidijarnom zaštitom ("Sl.list CG", broj 28/18), propisano je da se strancu koji traži međunarodnu zaštitu priznaje se pravo na jednokratnu novčanu pomoć a azilantu i strancu pod supsidijarnom zaštitom pravo na mjesečnu novčanu pomoć, čija visina zavisi od broja članova porodice. Donošenjem navedene Uredbe prestala je da važi Uredba o novčanoj pomoći za lice koje traži azil, kojem se priznaje status izbjeglice i kojem je odobrena dodatna zaštita ("Sl.list CG", broj 56/08).

Novom uredbom, u skladu sa posebnim propisima, nema kategorije izbjeglica imajući u vidu da izbjeglice kojima je priznat status izbjeglice u Crnoj Gori, imaju sada status stranca sa stalnim boravkom u Crnoj Gori i ostavljaju sva prava iz socijalne i dječje zaštite u skladu sa članom 5 stav 2 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti.

Član 17 - Pravo djece i mladih na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu

Stav 1 - Pomoć, obrazovanje i obuka

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Crna Gora.

Pravni status djeteta

Komitet podsjeća da na osnovu člana 17 Povelje ne bi trebalo da postoji diskriminacija između djece koja su rođena u braku i van braka, na primjer ***u pitanjima koja se odnose na nasljedna prava i obaveza izdržavanja. Komitet traži da bude informisan o važećim zakonima propisima u tom pogledu.***

ODGOVOR

Porodičnim zakonom propisano je da zajednica života muškarca i žene koja traje najmanje tri godine (vanbračna zajednica), izjednačena je sa bračnom zajednicom u pogledu prava na međusobno izdržavanje i drugih imovinsko-pravnih odnosa.

Ako je u vanbračnoj zajednici rođeno zajedničko dijete ili je nastavljena sklapanjem braka ta vanbračna zajednica je izjednačena sa bračnom u pogledu prava i prije isteka vremena od tri godine.

Vanbračna zajednica ne proizvodi dejstvo, ako su u vrijeme njenog zasnivanja postojale smetnje za sklapanje punovažnog braka.

Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti propisano je da porodicu čine bračni, odnosno vanbračni drugovi i djeca (bračna, vanbračna, usvojena i pastorčad) i srodnici u pravoj liniji bez obzira na stepen srodstva, kao i srodnici u pobočnoj liniji uključujući i druge srodnike koji zajedno žive; dijete koje ne živi u porodici ako je na redovnom školovanju u srednjoj školi, do kraja roka propisanog za to školovanje i bračni drug bez obzira gdje živiporicu čine bračni, odnosno vanbračni drugovi i djeca (bračna, vanbračna, usvojena i pastorčad) i srodnici u pravoj liniji bez obzira na stepen srodstva, kao i srodnici u pobočnoj liniji uključujući i druge srodnike koji zajedno žive; dijete koje ne živi u porodici ako je na redovnom školovanju u srednjoj školi, do kraja roka propisanog za to školovanje i bračni drug bez obzira gdje živi.

Shodno navedenom, Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti vanbračna zajednica je izjednačena sa bračnom.

Komitet podsjeća da prema članu 17 mora postojati pravo usvojenog djeteta da zna svoje porijeklo. Komitet stoga pita da li postoje ograničenja ovog prava i pod kojim okolnostima.

ODGOVOR

Članom 121 Porodičnog zakona („Sl.list CG“,br.1/07 i 53/16) usvojenje je definisano kao poseban oblik porodično-pravne zaštite djece bez roditelja ili bez odgovarajućeg roditeljskog staranja, kojim se zasniva roditeljski, odnosno srodnički odnos.

Članom 122 navedenog zakona propisano je da dijete ima pravo da zna da je usvojeno, kao i da su usvojioci dužni da upoznaju dijete da je usvojeno, najkasnije do njegove 7 godine života, odnosno odmah nakon zasnivanja usvojenja ako je usvojeno starije dijete i da o tome obavijeste organ starateljstva.

Članom 61 navedenog zakona propisano je da dijete ima pravo da zna ko su mu roditelji i da pravo djeteta da zna ko su mu roditelji može biti ograničeno samo ovim zakonom. Istim članom propisano je da dijete koje je sposobno za rasuđivanje može izvršiti uvid u matični registar rođenih i u drugu dokumentaciju koja se odnosi na njegovo porijeklo, kao i da dijete ima pravo da dobije obavještenja o svim važnim okolnostima u vezi sa roditeljima, članovima porodice i drugim bliskim licima, osim ako je to suprotno njegovom najboljem interesu.

U vezi postavljenog pitanja, a na osnovu navedenih odredaba Porodičnog zakona, konstatujemo da je predmet regulisanja navedenog zakona i pravo usvojenog djeteta da zna svoje porijeklo.

Kada je u pitanju ograničenje tog prava, ukazujemo da je Zakonom o izmjenama i dopunama Porodičnog zakona iz 2016. godine („Sl.list CG“, broj 53/16) brisana granica od 15 godina, kao granica godina da dijete sazna svoje porijeklo, već se vrši procjena od strane organa starateljstva vezana za njegovo rasuđivanje o tom pitanju. Ograničenja u tom dijelu mogu postojati u pojedinim slučajevima, kada se radi o zdravstvenom stanju prirodnih roditelja, osuđivanost tih roditelja za teška krivična djela ili odluke suda o lišenju roditeljskog prava vezane za nasilje nad djetetom i sl., sve one situacije koje bi u pojedinim slučajevima uticale na prirodni razvoj djeteta

Zaštita od zlostavljanja i zloupotrebe

Komitet iz Globalne inicijative za okončanje tjelesnog kažnjavanja djece primjećuje da je tjelesno kažnjavanje u Crnoj Gori zakonito u kući. U zakonu ne postoji zaštita od njegove upotrebe i odredbe protiv nasilja i zlostavljanja u Krivičnom zakonu iz 2004. godine, Porodičnom zakona iz 2007. godine, Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama iz 2003. godine i Zakona o zaštiti od nasilja u porodici iz 2010. godine ne obuhvataju eksplicitnu zabranu svih oblika tjelesnog kažnjavanja u odgoju.

Ne postoji eksplicitna zabrana tjelesnog kažnjavanja u okruženju alternativnog zbrinjavanja, gde je zakonita kao i za roditelje.

Tjelesno kažnjavanje je zabranjeno u školama u skladu sa članom 111 Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju. Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju (čl. 66) i Zakon o srednjoj školi (čl. 49) ne uključuju tjelesno kažnjavanje među dozvoljenim disciplinskim mjerama.

Komitet smatra da situacija nije u skladu sa Poveljom zato što tjelesno kažnjavanje djece nije eksplicitno zabranjeno u kući i u ustanovama.

ODGOVOR

Zakonom o izmjenama i dopunama Porodičnog zakona ("Službeni list Crne Gore", br. 053/16 od 11.08.2016) zabranjen je svaki oblik tjelesnog kažnjavanja djece pa tako član 9a normira da dijete ne smije biti podvrgnuto tjelesnom kažnjavanju ili bilo kom drugom okrutnom, nehumanom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Ova zabrana se odnosi na roditelje, staratelje i sva druga lica koja se o djetetu staraju ili dolaze u kontakt sa djetetom i ta lica su dužna da zaštite dijete od svakog navedenog oblika postupanja ili kažnjavanja.

Javna briga za djecu

Strategija reforme socijalne zaštite ima za cilj razvoj različitih usluga koje podržavaju prirodnu porodicu i porodično okruženje, kao najmanje restriktivno okruženje za dijete.

Cilj reforme je prvenstveno smanjenje broj djece u ustanovama i razvoj niza novih usluga kako bi se doveli uslovi u ustanovi bliži standardima života u porodici.

Očekivanja reforme su da spriječi odvajanje djece od njihovih porodica, poboljšane razvojnih rezultate, zaštitu od zlostavljanja i zanemarivanja. Smanjenje rezidencijalnih kapaciteta će osloboditi resurse koji se mogu usmjeriti ka pružanju usluga u zajednici za djecu koja žive sa svojim porodicama, kao i uspostavljanje novog centra za podršku hraniteljskim porodicama.

Komitet želi da bude informisan o sprovođenju Strategije reforme socijalne zaštite. U međuvremenu navodi da je u ustanovama bilo šestoro djece uzrasta do tri godine i 91 dijete uzrasta od 3-18 godina.

ODGOVOR

Urađena je Analiza primjene Strategije razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period 2013-2017, i na osnovu datih analiza u III kvartalu 2017.godine je donijeta nova Strategija razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period 2018-2022., kao nastavak aktivnosti iz prethodne strategije. Navedeni dokumenti mogu se naći na linku www.mrs.gov.me/en/library/strategija?alphabet=lat.

U periodu, na koji se odnosi Strategija razvoja sistema socijalne i dječje zaštite 2013-2017, realizovan je veliki broj aktivnosti u oblasti socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori. Ono što je generalna karakteristika tih aktivnosti je da su u najvećoj mjeri usaglašene s planiranim mjerama i aktivnostima definisanim Strategijom i pripadajućim akcionim planovima.

Vlada Crne Gore, odnosno Ministarstvo rada i socijalnog staranja tokom sprovođenja Strategije imali su značajnu podršku eksternih aktera, kako u finansijskom tako i nefinansijskom vidu, tako da se može smatrati da je ova podrška jedan od bitnih faktora kako izrade Strategije tako i njene realizacije u brojnim segmentima.

Tokom perioda implementacija Strategije, dominirale su aktivnosti usmjerene ka unapređenju regulatornog okvira, tj. donošenju opštih pravnih akata. Pored toga, značajne sistemske promjene postignute su institucionalnim jačanjem sistema, prvenstveno formiranjem Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu, kao i uvođenjem Informacionog sistema socijalnog staranja (ISSS). Takođe, ključnim promjenama mogu se smatrati unapređenja u radu centara za socijalni rad, koje su značajnim dijelom uslovljene funkcionisanjem Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu i Informacionog sistema socijalnog staranja (ISSS) – a ogledaju se u sprovođenju metoda vođenja slučaja i reorganizaciji rada centara za socijalni rad.

Funkcionalne promjene ne mogu se u punoj mjeri sagledati u kratkom roku po njihovom uvođenju. One se tiču kvaliteta stručnog rada, kvaliteta usluga i unapređenja položaja korisnika.

Dominantne promjene se prije svega odnose na: kvalitet stručnog rada; kvalitet i adekvatnost metoda vođenja slučaja; supervizijsku podršku i unapređenje njenih modaliteta; sistem licenciranja organizacija i stručnjaka u sistemu; akreditaciju programa.

Propisi za primjenu Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti bili su neophodni i oni su donijeti. Jedno od polja odgovornosti i djelovanja Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu trebalo bi da se odnosi na provjeravanje adekvatnosti postojećih pravnih normi u podzakonskim aktima i iniciranje njihovog unapređenja.

Nova Strategija razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period 2018-2022., odnosi se prije svega na: dalje unapređenje regulatornog okvira i sistema kvaliteta u socijalnoj i dječjoj zaštiti; preispitivanje i unapređenje mekih regulatornih mehanizama, putem (metoda vođenja slučaja i korišćenja Informacionog sistema socijalnog staranja (ISSS), unapređenja supervizije, unapređenja stručnih kompetencija profesionalaca); nastavak deinstitucionalizacije i razvoja usluga u zajednici.

Kada je u pitanju zaštita djece bez roditeljskog staranja, uz podršku UNDP-ja i UNICEF-a, sprovodi se usluga porodični saradnik. Cilj ove usluge je da se osnaže biološke porodice i njihove roditeljske kompetencije, kako bi djeca, posebno djeca od 0 do 3 godine života, odrastala u svojoj porodici. Pružalac ove usluge je NVO "Porodični centar" – Kotor. Usluga se trenutno sprovodi u šest opština u Crnoj Gori i planirano je da se usluga razvije i proširi u svim opštinama u Crnoj Gori. U 2017. godini ovom uslugom obuhvaćeno je 100 porodica u kojima je postignut cilj usluge – odrastanje djece u sopstvenoj porodici.

Prema podacima iz decembra 2017.godine u JU Dječjem domu „Bijela“ boravilo je 84 djece bez roditeljskog staranja i djece čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama starijih od 3 godine, od kojih je 25 djece sa smetnjama u razvoju. Djece do 3 godine starosti nije bilo na boravku u navedenoj ustanovi.

Centar za socijalni rad dužan je da smještaj djeteta u ustanovu preispituje najmanje jednom u šest mjeseci.

Porodični smještaj-hraniteljsto koristilo je 368 djece od kojih je 317 bilo na srodničkom a 51 na nesrodničkom smještaju.

Do sada je osnovano 13 dnevnih centara za dnevni boravak djece sa smetnjama u razvoju, kao usluga iz dječje zaštite, i to: u Bijelom Polju, Nikšiću, Pljevljima, Herceg Novom, Plavu, Ulcinju, Cetinju, Beranama, Mojkovcu, Rožajama, Danilovgradu, Podgorici i u sklopu transformacije u JU Dječji dom „Mladost”– Bijela. U 13 dnevnih centara evidentirano je 185 korisnika usluge dnevnog boravka (djece i mladih sa smetnjama i teškoćama u razvoju).

Komiteta pita koji su kriterijumi za ograničenje starateljstva ili roditeljskog prava i koji je obim takvih ograničenja. Komitet također pita koje su proceduralne mjere kako bi se osiguralo da se djeca odvajaju od svojih porodica samo u izuzetnim okolnostima. Dalje se postavlja pitanje da li nacionalni zakon predviđa mogućnost da se podnese žalba protiv odluke da se ograniči roditeljsko pravo, da se dijete smjesti u ustanovu za javnu brigu ili ograniči pravo pristupa najbliže porodice djeteta.

ODGOVOR

Kriterijumi za ograničenje roditeljskog prava i koji je obim takvih ograničenja propisani su odredbama Porodičnog zakona.

Članom 85 Porodičnog zakona propisano je da sud odlukom u vanparničnom postupku može roditelju koji nesavjesno vrši prava ili dužnosti prema djetetu ograničiti roditeljsko pravo. Ograničenjem roditeljskog prava roditelju se može oduzeti vršenje jednog ili više prava i dužnosti prema djetetu, osim dužnosti da izdržava dijete. Propisano je da će sud roditelju oduzeti pravo da živi sa djetetom ako u većoj mjeri zanemaruje podizanje i vaspitanje djeteta ili zbog prilika u porodici postoji opasnost za pravilno podizanje djeteta. Smatra se da roditelj u većoj mjeri zanemaruje podizanje i vaspitanje djeteta naročito ako ne brine dovoljno o ishrani, higijeni, odijevanju, medicinskoj pomoći, redovnom pohađanju škole, ne sprečava dijete u štetnom druženju, skitnji, prosjačenju ili krađi.

Članom 86 navedenog zakona propisano je da postupak za ograničenje roditeljskog prava pokreće sud po službenoj dužnosti, na predlog organa starateljstva, drugog roditelja ili djeteta. Ograničenje roditeljskog prava se određuje u trajanju do godinu dana i žalba protiv takve odluke, iz člana 85 ovog zakona, ne odlaže izvršenje. Prije isteka roka od godinu dana sud će ispitati sve okolnosti slučaja i u najboljem interesu djeteta novom odlukom vratiti roditeljima ograničeno pravo, produžiti trajanje izrečene mjere ili izreći drugu mjeru za zaštitu najboljeg interesa djeteta.

Član 86 je i odgovor na pitanje o ulaganju žalbe na odluku o ograničenju roditeljskog prava, jer se propisuje pravo na žalbu, uz činjenicu da se i protiv pravosnažne odluke suda može pokrenuti sudski postupak za preispitivanje zakonitosti i u krajnjem slučaju njene ustavnosti kod Ustavnog suda crne Gore.

Kada je u pitanju starateljstvo, ukazujemo da se u skladu sa članom 178 Porodičnog zakona pod starateljstvo stavlja dijete koje je bez roditeljskog staranja, da je u skladu sa članom 179 svrha starateljstva nad djetetom da se njegovim zbrinjavanjem, vaspitanjem i obrazovanjem što potpunije razvije njegova ličnost i da se osposobi za samostalan život i rad, kao i da u skladu sa članom 180 odluku o stavljanju pod starateljstvo donosi organ starateljstva, koja sadrži i plan staranja.

Članom 185 propisano je da organ starateljstva stalno prati i ispituje uslove pod kojima žive šticećnici, naročito maloljetnici, i kontroliše njihov smještaj, vaspitanje, zdravstveno stanje, osposobljavanje za samostalan život, društvenu sredinu u kojoj žive, društvene odnose koje održavaju, kao i kako se upravlja njihovom imovinom i kako se štite njihova prava i interesi.

Članom 187 propisano je da se za staraoca postavlja lice koje ima lična svojstva i sposobnosti potrebne za vršenje dužnosti staraoca, a koje prethodno da pristanak da bude staralac, članom 191 da organ starateljstva može odlukom ograničiti ovlašćenje staraoca i odlučiti da pojedine poslove staraoca vrši neposredno (napomena: radi se prije svega o upravljanju nepokretnom imovinom ili finansijskim sredstvima, školovanju i sl.) a članom 192 da organ starateljstva odlukom kojom postavlja staraoca određuje njegove dužnosti i obim ovlašćenja.

Članom 197 propisano je da staralac ne može biti: lice koje je lišeno roditeljskog prava; lice koje je lišeno poslovne sposobnosti; lice čiji su interesi u suprotnosti sa interesima šticećnika; lice od koga se, s obzirom na njegovo ranije i sadašnje vladanje i lična svojstva i odnose s šticećnikom i njegovim roditeljima i drugim srođnicima, ne može očekivati da će pravilno vršiti dužnost staraoca.

Članom 214 propisano je da ako staralac umre ili samovoljno prestane da vrši dužnost staraoca, ili ako nastanu takve okolnosti koje sprečavaju staraoca da vrši svoju dužnost, organ starateljstva je dužan da bez odlaganja, preduzme mjere za zaštitu interesa šticećnika, do postavljanja novog staraoca.

Članom 215 propisano je da će organ starateljstva razriješiti staraoca od dužnosti, ako utvrdi da je u vršenju dužnosti staralac nesavjestan, da zloupotrebljava svoja ovlašćenja, da se njegovim radom ugrožavaju interesi šticećnika, ili ako smatra da bi za šticećnika bilo korisnije da mu se postavi drugi staralac. Organ starateljstva razriješice staraoca od dužnosti kad ovaj sam to zatraži, a najkasnije u roku od tri mjeseca od dana podnošenja zahtjeva i preduzeti sve potrebne mjere za zaštitu interesa šticećnika. Staralac kome je prestala dužnost podnosi izvještaj o svom radu organu starateljstva u roku koji odredi organ starateljstva.

Članom 218 propisano je da je organ starateljstva dužan da preduzme prema staraocu potrebne mjere za zaštitu prava i interesa štićenika koje proističu iz nepravilnog rada staraoca, kao i mjere za zaštitu prava i interesa drugih lica koje proističu iz odnosa starateljstva.

Članom 221 propisano je da postupak za stavljanje pod starateljstvo i prestanak starateljstva pokreće i vodi po službenoj dužnosti organ starateljstva.

Članom 231 propisano je da je staralac maloljetnog štićenika dužan da se kao roditelj stara o njegovoj ličnosti, a naročito zdravlju, vaspitanju, obrazovanju i osposobljavanju za samostalan život i rad.

Član 234 propisuje da starateljstvo nad maloljetnim štićenikom prestaje njegovim punoljetstvom, sklapanjem braka, usvojenjem ili smrću.

Imajući u vidu da se postupak za stavljanje pod starateljstvo i prestanak starateljstva vodi po odredbama Porodičnog zakona i Zakona o upravnom postupku, na sve odluke organa starateljstva, odnosno centra za socijalnu rad kao prvostepenog organa, može se uložiti žalba drugostepenom organu, odnosno Ministarstvu rada i socijalnog staranja, na čiju odluku se može podnijeti tužba Upravnom sudu Crne Gore. Takođe, presuda Upravnog suda Crne Gore može biti predmet preispitivanja zakonitosti od strane Vrhovnog suda Crne Gore.

Kada je u pitanju mogućnost podnošenja žalbe na odluku o smještaju u ustanovu, navodimo da je smještaj u ustanovu jedno od prava iz socijalne i dječje zaštite i da je članom 73 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti propisana nadležnost centra za socijalni rad da odlučuje o pravu na smještaj, a nadležnom organu uprave tj. Ministarstvu rada i socijalnog staranja da odlučuje u postupku po žalbi, kao drugostepenom organu. U skladu sa Zakonom o upravnom sporu protiv rješenja drugostepenog organa može se tužbom pokrenuti upravni spor kod Upravnog suda, čija zakonitost odluke takođe može biti predmet postupka kod Vrhovnog suda Crne Gore.

Pristup najbliže rodbine djetetu smještenom u ustanovu može se ograničiti samo odlukom nadležnog suda i, kao što je već navedeno, na sve odluke nadležnih sudova može se podnijeti žalba.

Takođe, u članu 20 Ustava Crne Gore utvrđeno je da svako ima pravo na pravni lijek protiv odluke kojom se odlučuje o njegovom pravu ili na zakonom zasnovanom interesu.

Maloljetni prestupnici

Komiteta pita koja je starost za krivičnu odgovornost i koja je maksimalna dužina istražnog pritvora i kazne zatvora koja se može izreći maloljetniku.

ODGOVOR

Član 3 Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku ("Službeni list CG", br. 64/11 i 01/18), propisuje da je maloljetnik lice koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 14, a nije navršilo 18 godina života. Takođe, istim članom pravi se razlika između maloljetnika uzrasta četrnaest do šesnaest godina (mlađi maloljetnici) i maloljetnika od šesnaest do osamnaest godina (stariji maloljetnici), dok je mlađe punoljetno lice, lice koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 18, a nije navršilo 21 godinu života. Ovim zakonom se isključuje primjena krivičnih sankcija i drugih mjera u odnosu na lica koja u vrijeme izvršenja krivičnog djela nijesu dostigla uzrast od četrnaest godina (djeca).

Prema zakonu postoje tri grupe krivičnih sankcija koje se mogu primjenjivati prema maloljetnicima i to: vaspitne mjere, kazna maloljetničkog zatvora i mjere bezbjednosti. Mlađem maloljetniku mogu se izreći samo vaspitne mjere, a starijem maloljetniku mogu se izreći vaspitne mjere, a izuzetno, pod uslovima propisanim ovim zakonom, može mu se izreći kazna maloljetničkog zatvora. Takođe, maloljetniku se mogu, pod uslovima propisanim ovim zakonom, izreći i mjere bezbjednosti propisane Krivičnim zakonikom Crne Gore.

Članom 33 ovog zakona propisano je da se kazna maloljetničkog zatvora može izreći starijem maloljetniku koji je učinio krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina, kada zbog visokog stepena njegove krivice, vaspitne zapaštenosti, okolnosti pod kojima je krivično djelo učinjeno, kao i prirode i težine krivičnog djela očigledno ne bi bilo opravdano izreći vaspitnu mjeru.

Što se tiče dužine trajanja kazne maloljetničkog zatvora, kazna ne može biti kraća od šest mjeseci niti duža od pet godina. Dok se kao izuzetno propisuje da za krivična djela za koja je kao najmanja kazna propisana kazna zatvora od deset godina, može se izreći kazna maloljetničkog zatvora u trajanju do deset godina.

Određivanje pritvora za maloljetnika je sadržano u članu 62 ovog zakona, naime, sudija za maloljetnike može, izuzetno, na obrazloženi predlog državnog tužioca za maloljetnike, nakon saslušanja maloljetnika, odrediti maloljetniku pritvor, kad za to postoje razlozi za određivanje pritvora propisani Zakonikom o krivičnom postupku, ako se svrha, radi čijeg je ostvarenja pritvor određen, ne može postići mjerama iz člana 60 i člana 61 st. 1 i 2 ovog zakona. U rješenju o određivanju pritvora razloge za određivanje pritvora sudija za maloljetnike dužan je da posebno obrazloži.

Na osnovu rješenja o pritvoru koje je donio sudija za maloljetnike, pritvor u pripremnom postupku može trajati najduže 30 dana, dok vijeće za maloljetnike neposredno višeg suda može, iz opravdanih razloga, produžiti pritvor najduže za 30 dana.

Zakonom je uređeno da ako je maloljetniku određen pritvor, isti u pritvoru boravi odvojeno od punoljetnih lica i u skladu sa Ustavom, pritvor prema maloljetniku ne može trajati duže od 60 dana.

Takođe, postavlja pitanje da li su maloljetni prestupnici uvijek odvojeni od odraslih.

ODGOVOR

Shodno članu 168 Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku kazna maloljetničkog zatvora izvršava se u odjeljenju za maloljetnike. Maloljetnici kojima je izrečena kazna maloljetničkog zatvora izdržavaju tu kaznu zajedno, a odvojeno samo ako to zahtijeva zdravstveno stanje maloljetnika ili razlozi bezbjednosti i održavanja reda i discipline. Kaznu maloljetničkog zatvora lica ženskog pola izvršavaju odvojeno od lica muškog pola.

Dakle, maloljetnici kaznu izdržavaju zajedno u odjeljenju za maloljetnike i odvojeni su od odraslih, a odvojeno (među samim maloljetnicima) samo ako to zahtijeva zdravstveno stanje maloljetnika ili razlozi bezbjednosti i održavanja reda i discipline.

Pravo na pomoć

Komiteta pita koja pomoć se daje djeci u nezakonitoj situaciji radi zaštite od zanemarivanja, nasilja i eksploatacije.

ODGOVOR

U periodu 2010–2016 Crna Gora je uložila napore da izmijeni i usvoji novo zakonodavstvo koje će omogućiti punu primjenu Zakona o zaštiti od nasilja u porodici i obezbijediti sveobuhvatnu zaštitu žrtava u skladu s međunarodnim standardima. U prve dvije godine nakon

donošenja Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, primjena Zakona je bila spora zbog neusklađenosti drugih relevantnih zakona sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici. 2011. godine, s usvajanjem Strategije zaštite od nasilja u porodici, započeo je proces donošenja i usvajanja zakona u cilju usklađivanja sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici. Proces usklađivanja kontinuirano se sprovodio do 2015. godine i obilježila ga je saradnja svih relevantnih državnih institucija, nevladinog sektora i međunarodnih organizacija.

Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku stupio je na snagu 6. januara 2012. godine i počeo je da se primjenjuje od 1. septembra 2012. godine. Najznačajnije novine ovog zakona su bile uvođenje novih alternativnih mjera, proširena primjena vaspitnih naloga, obrazovanje stručnih službi koje pružaju stručnu podršku sudovima i državnim tužilaštvima, unapređenje tretmana maloljetnika prilikom izvršavanja institucionalnih vaspitnih mjera i maloljetničkog zatvora.

2013. godine, usvojen je Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti koji je obezbijedio sveobuhvatnije mjere za zaštitu djece žrtava nasilja.

Izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika iz jula 2013. godine uvedene su dvije nove mjere bezbjednosti i to: zabrana približavanja (član 77a) i udaljenje iz stana ili drugog prostora za stanovanje (član 77b). Cilj uvođenja ovih mjera je eliminisanje rizika od ponovnog činjenja određenih krivičnih djela, zabranom pristupa učinioca žrtvi krivičnog djela, ili mjestu gdje žrtva živi, ili njegovim udaljenjem iz stana. Uvođenje ovih mjera dovelo je do usaglašavanja Krivičnog zakonika Crne Gore sa Istanbulskom konvencijom.

U tom smislu su donijeti Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku ("Sl. list Crne Gore", br. 64/11) Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Sl. list Crne Gore", br. 27/13, 1/15, 42/15, 47/15 i 56/16) Krivični zakonik ("Sl. list CG", br. 40/13).

Na sjednici održanoj 18. marta 2015. godine, Skupština Crne Gore usvojila je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći. Izmjenama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, žrtve nasilja u porodici u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici, sada su prepoznate kao korisnici prava na besplatnu pravnu pomoć, na isti način na koji su prepoznate žrtve krivičnog djela nasilje u porodici ili u porodičnoj zajednici i trgovina ljudima.

Takođe, u junu 2015. godine donijet je Zakon o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja, kojim je predviđeno da se, u cilju zaštite i pomoći žrtvama krivičnih djela nasilja učinjenih s umišljajem, iz budžeta Crne Gore, radi pravovremenog otklanjanja štetnih posljedica teškog fizičkog i psihičkog stanja žrtve, žrtvi obezbijedi novčana naknada štete.

Zakonom o izmjenama i dopunama Porodičnog zakona iz 2016. godine uvedena je zabrana tjelesnog kažnjavanja djece na način da dijete ne smije biti podvrgnuto tjelesnom kažnjavanju ili bilo kom drugom okrutnom, nehumanom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju. Vlada Crne Gore usvojila je u decembru 2015. godine novu Strategiju zaštite od nasilja u porodici (2016-2021), a takođe je donijeta po prvi put Strategija za prevenciju i zaštitu djece od nasilja za period 2017–2021. godina, o kojoj će biti riječi u daljem dijelu odgovora na ovo pitanje.

Porodičnim zakonom („Sl. list CG“, br. 1/07 i 56/16) članom 5, propisano je da je država dužna da poštuje i unapređuje prava djeteta i preduzima potrebne mjere za zaštitu djeteta od zanemarivanja, zlostavljanja, eksploatacije i diskriminacije. Propisano je da je svako dužan da obavijesti centar za socijalni rad (organ starateljstva) o povredi prava djeteta za koju sazna. Propisano je da su mjere kojima se zadire u porodični život dopuštene samo ako se zaštita članova porodice ne može obezbijediti na manje restriktivan način, pružanjem usluga socijalne i dječje zaštite. Propisano je da su u ostvarivanju, unapređivanju i zaštiti prava djeteta nadležni organi, ustanove, javne službe i pojedinci dužni da međusobno sarađuju.

U vezi navedenog zakona, u cilju zaštite djece od zanemarivanja, zlostavljanja, eksploatacije i diskriminacije primjenjuju se mjere propisane odredbama Porodičnog zakona koje se odnose na nadzor od strane organa starateljstva za vršenje roditeljskog prava, starateljstvo,

ograničenje ili lišenje roditeljskog prava koje je u nadležnosti suda. Takođe, primjenjuju se i mjere od strane drugih nadležnih organa u skladu sa propisima iz krivično pravne oblasti i oblasti diskriminacije. Primjenjuju se i odredbe Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti imajući u vidu da je članom 4 navedenog zakona propisana i zaštita ove kategorije djece u skladu sa propisanim pravima iz te oblasti.

Crna Gora je za svoje prioritetne ciljeve postavila stvaranje uslova koji su prihvatljivi za optimalan rast i razvoj djece, uključujući i ulaganje u roditeljske kompetencije, korišćenje praksi zasnovanih na čvrstim pokazateljima i intervencije čiji je cilj zaštita svakog djeteta. Ti prioritetni ciljevi pretočeni su u Strategiju za prevenciju i zaštitu djece od nasilja za period 2017–2021. godina. Primjenjuje se na svu djecu uzrasta 0–18 godina, bez obzira na rod, državljanstvo, nivo funkcionalnih sposobnosti, seksualnu orijentaciju ili druge lične karakteristike. Ovdje su takođe predstavljene mjere za intenziviranje rada na zaštiti i drugim vidovima pomoći djeci koja su bila izložena nasilju ili seksualnom zlostavljanju. Sveobuhvatna vizija Strategije je stvaranje okruženja bez nasilja i srećnijeg djetinjstva za svu djecu u Crnoj Gori. Strategija svoju viziju projektuje na budućnost, ali se zasniva na sadašnjem stanju u zemlji

Opšti cilj Nacionalnog strateškog okvira za prevenciju i zaštitu djece od nasilja u Crnoj Gori (2017-2021) jeste ojačati ulogu nacionalnog sistema u okviru multidisciplinarnog odgovora u: prevenciji nasilja i zaštiti fizičkog i mentalnog zdravlja djece koja su izložena nasilju ili su u riziku od nasilja; pružanju njege i usluga za djecu žrtve nasilja i ublažavanju zdravstvenih i drugih negativnih posljedica nasilja.

Specifični ciljevi Strategije su usmjereni na unapređenje zakonodavnog i institucionalnog okvira, pravosudnog sistema, društvenih normi, razvijanje životnih vještina i otpornosti kod djece kao i kreiranje sistema za monitoring i evaluaciju.

Strategija se rukovodi međunarodnim standardima ljudskih prava i dječjih prava, predviđenih Konvencijom o pravima djeteta.

Strategijom je definisano da se nasilje nad djecom odnosi na sve oblike fizičkog, ili mentalnog nasilja, povrede ili zlostavljanje, zanemarivanje ili nemarne postupke, zloupotrebu ili eksploataciju, uključujući i seksualno zlostavljanje dok je na brizi roditelja, zakonskih staratelja ili bilo koje druge osobe koja se brine o djetetu.

Zanemarivanje se odnosi na neobezbjeđivanje svih aspekata razvoja djeteta: zdravlje, obrazovanje, emotivni razvoj, ishrana, stanovanje, socijalna zaštita. Može da uključuje: (a) fizičko zanemarivanje, odnosno propust da se dijete štiti od opasnosti, neobezbjeđivanje osnovnih potreba, uključujući i dovoljno hrane, mjesto za život, odjeću, osnovne medicinske potrebe; (b) psihičko ili emocionalno zanemarivanje, uključujući i minimalnu emotivnu podršku i ljubav, hronično zanemarivanje, neobezbjeđivanje brige o djetetu time što se ignorišu znaci koje daju mala djeca; (c) zanemarivanje mentalnog i fizičkog zdravlja lišavanjem djeteta prava na medicinsko liječenje; (d) zanemarivanje obrazovanja: propust njegovatelja djeteta da ispoštuje zakon u smislu osiguranja obrazovanja djeteta putem djetetovog pohađanja škole; (3) i napuštanje.

Eksploatacija ili iskorišćavanje odnosi se na korišćenje djece za rad koji je u korist drugih, uključujući i dječju prostituciju, trgovinu djecom i regrutovanje djece za oružane sukobe.

Navedenom Strategijom na sveobuhvatan način, na osnovu analize postojećeg stanja, utvrđene su ciljevi daljeg postupanja u svim segmentima društva koje mogu dati doprinos u zaštiti djece od nasilja, a u okviru svakog cilja razrađene su aktivnosti sa rokom realizacije.

Ističemo da su shodno Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici formirani multidisciplinarni operativni timovi u svim centrima za socijalni rad. Aktivnosti navedenog tima se odnose na; pružanje psihološke podrške, procjenu rizika, rade se individualni planovi za žrtvu, pružena je pravna pomoć žrtvama, kao i određivanje povjerljivog lica iz centra za socijalni rad. Pomoć je

vezana i za ostvarivanje prava iz socijalne i dječje zaštite i porodičnih odnosa u skladu sa propisanim uslovima. O navedenim aktivnostima rade se godišnji izvještaji.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja je shodno preuzetim obavezama iz Akcionog plana za pregovaračko poglavlja 23 sprovelo aktivnosti na uspostavljanju jedinstvene i besplatne SOS linije za žrtve nasilja u porodici, a u partnerstvu sa kancelarijom UNDP-a u Crnoj Gori i NVO SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja u porodici. Jedinstvena nacionalna, besplatna SOS linija za pomoć žrtvama nasilja u porodici počela je sa radom 09. septembra 2015. godine. Nacionalna SOS linija za žrtve nasilja u porodici tokom 2018. godine zaprimila je 3737 poziva. Pružene su ukupno 4684 usluge, najviše usluga informisanja 2353 puta i usluga povjerljivog razgovora 1402 puta. U 2018. godini pozivi su upućivani iz 23 opštine u Crnoj Gori. Za direktan rad na liniji bio je zadužen tim od šest zaposlenih, koji čine koordinatorka, četiri konsultantkinje i stručna saradnica – psihološkinja.

Ističemo da je u okviru dječjeg doma »Mladost » u Bijeloj, krajem decembra 2018. godine, uspostavljena usluga Nacionalna SOS dječja linija za djecu žrtve nasilja.

U Crnoj Gori postoje tri skloništa za porodično nasilje (Podgorica, Nikšić i Berane) ukupnog kapaciteta za 38 lica (žene i djeca). Oni pružaju hitnu i dugoročnu uslugu za žene i djecu koja traže sklonište od nasilja u porodici. Osim toga, pružaju podršku u sledećim područjima: pravni savjet, psihološka podrška i savjetodavne usluge, pravno zastupanje, pratnja na sudu i posredovanje, kao i pronalaženje zaposlenja. Njihova pomoć je od ključne važnosti u svim službenim postupcima i znatno povećava šanse za dobijanje hitnih mjera zaštite ili zabrane prilaska.

Član 17 - Pravo djece i mladih na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu

Stav 2 - Besplatno osnovno i srednje obrazovanje - redovno pohađanje škole

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Crna Gora.

Komitet pita koja je stopa upisa u osnovno obrazovanje, kao i stopa odustajanja. Takođe, pita koje mjere se preduzimaju za smanjenje odsustvovanja.

ODGOVOR

Sistem obrazovanja i vaspitanja za djecu obuhvata predškolsko vaspitanje i obrazovanje, obavezno osnovno vaspitanje i obrazovanje i srednje obrazovanje i vaspitanje.

U Crnoj Gori predškolsko vaspitanje i obrazovanje organizovano je za svu djecu do polaska u osnovnu školu. Realizuje se u 21 javnoj predškolskoj ustanovi, sa mrežom od 136 vaspitnih jedinica, u okviru kojih je organizovano 681 vaspitna grupa. Javno važeći obrazovni program realizuje se i u 22 licencirane privatne predškolske ustanove koje imaju 29 vaspitnih jedinica i 74 grupe. Ukupan broj upisane djece u predškolskim ustanovama u školskoj 2017/18 godini je bio 20028, a 2018/19 je 21662. Obuhvat od 3 do 6 godina je porastao na 70%.

Osnovno obrazovanje i vaspitanje. U školskoj 2017/2018. godini, osnovnu školu je ukupno pohađalo 68.000 učenika u 163 javne ustanove (245 područne ustanove), a u četiri privatne 206 učenika. Formirano je 3368 odjeljenja u javnim osnovnim školama, dok je u privatnim osnovnim školama formirano 32 odjeljenja. Školske 2018/2019. godine u 162 javne ustanove (241 područna ustanova) nastavu je pohađalo 67495 učenika, a u četiri privatne 205 učenika. Formirano je 3414 odjeljenja u javnim, a u privatnim osnovnim školama formirano 28 odjeljenja. U cilju poboljšanja uslova za odvijanje osnovnog obrazovanja, broj učenika u odjeljenju je smanjen - sada odjeljenja prvog razreda mogu imati do 28 učenika.

Srednjoškolsko obrazovanje i vaspitanje. Obrazovni programi opšteg i stručnog obrazovanja u Crnoj Gori u školskoj 2017/2018. godini su realizovani u 12 gimnazija, devet mješovitih škola koje realizuju programe stručnog i opšteg srednjeg obrazovanja, 21 stručnoj školi, šest umjetničkih škola i dva obrazovna centra. U školskoj 2017/2018. godini, ukupan broj učenika srednjih škola je bio 28.084 - 14.557 dječaka i 13.527 djevojčica (2016/2017 – 27.744; 2015/2016 – 28.098). Da bi se olakšao prelazak iz škole na posao uveden je sistem dualnog obrazovanja sa obaveznom praktičnom obukom kod poslodavca.

Urađen je Protokol o postupanju i prevenciji ranog napuštanja školovanja s jasno razrađenim multidisciplinarnim postupanjima nadležnih institucija: Ministarstvo prosvjete, Zavod za školstvo, obrazovno-vaspitne ustanove, Prosvjetna inspekcija, centri za socijalni rad, Crveni krst, Kancelarija za trgovinu ljudima, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, pravosuđe...

U okviru MEIS aplikacije (Montenegrin Education Information System – Informacioni sistem obrazovanja Crne Gore) prikupljaju se podaci za svakog zaposlenog, učenika i infrastrukturu.

U MEIS-u je urađena aplikacija u cilju prepoznavanja rizika ranog napuštanja na nivou osnovne i srednje škole. Postavljeni su indikatori rizika, parametri evidencije, kriterijumi za upozorenje i mjere koje treba preduzeti. Razlozi za ovo su sljedeći: stopa odustajanja je 0,54%, te se izraženi procenat ne smatra visokim i zabrinjavajućim. Međutim, broj isključenih učenika, predstavlja takozvani „skriveni drop out”. Potom, osim djece koja su u riziku od napuštanja škole veoma su važna i djeca koja tokom školske godine veliki dio vremena ne provode u školi, a nijesu napustila obrazovanje. U osnovnim školama to su najčešće djeca RE populacije, dok u srednjim školama određeni broj učenika bude isključen tokom školske godine zbog izostanaka, vladanja i sl. Ova djeca na kraju školske godine imaju pravo polaganja razrednog ispita čime završavaju započeti razred iste školske godine koje su i upisali.

Komiteta pita da li djeca sa nezakonitim boravišnim statusom imaju pravo na obrazovanje.

ODGOVOR

Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju ("Sl. list RCG", br. 64/02, 31/05, 49/07, 4/08., 21/09, 45/10, 40/11, 45/11, 36/13, 39/13 i 44/13 i 47/17) u članu 9 odnosi se na "Jednakost" i glasi: "Crnogorski državljani su jednaki u ostvarivanju prava na obrazovanje, bez obzira na nacionalnu pripadnost, rasu, pol, jezik, vjeru, socijalnu porijeklo, invaliditet ili drugo lično svojstvo. Strani državljani koji imaju privremeni boravak ili stalno nastanjenje u Crnoj Gori, jednaki su u ostvarivanju prava na obrazovanje sa crnogorskim državljanima, u skladu sa posebnim zakonom".

Komiteta traži da bude obaviješten o napretku u poboljšanju pristupa i upisa romske djece i djece iz drugih ugroženih grupa obrazovanju.

ODGOVOR

U radu sa djecom romske i egipćanske populacije fokus se stavlja na integraciju, pravičnost, kvalitet, kontinuitet obrazovanja i poboljšanje školskog i socijalnog postignuća.

Upisano je RE djece: vrtići = 249; osnovne škole = 1860; srednje škole = 142.

U opštinama u kojima se bilježi značajan broj RE populacije: Podgorica, Nikšić, Berane, Bijelo Polje, Tivat, Herceg Novi, Bar, Ulcinj, Kotor, Cetinje, Pljevlja osmislili smo mehanizam pune integracije djece u redovne predškolske aktivnosti: a) uključuju se u redovne vaspitne grupe, b) u romskim naseljima organizuju se vaspitne jedinice ili c) interaktivne službe. Sproveli smo dva kruga obuka kadra koji radi s ovom djecom na teme: rani razvoj i učenje, važnost predškolskog obrazovanja i monitoring pohađanja RE djece, nediskriminacija, prevencija predrasuda. U toku je novi krug podrške koji obuhvata:

U 9 predškolskih ustanova (Bar, Tivat, Herceg Novi, Kotor, Cetinje, Nikšić, Podgorica, Berane i Bijelo Polje) u toku juna se sedam godina za redom organizuju pripremni vrtić za romsku i egipćansku djecu koja nijesu obuhvaćena formalnim obrazovanjem, a stekla su zakonsko pravo za upis u prvi razred.

Sprovođi se kampanja za upis RE djece u I razred osnovne škole. Tokom kampanje se dijele i flajeri na romskom, crnogorskom i albanskom jeziku. Posebno ističemo da je zatvoreno Područno odjeljenje JU OŠ "Božidar Vuković Podgoričanin" na kampu Konik. Učenici su postupno upisivani u 7 osnovnih škola u Podgorici: „Božidar Vuković Podgoričanin“, "21. maj", "Marko Miljanov", "Savo Pejanović", "Vuk Kardžić", OŠ "Vladimir Nazor" i "Oktoih" (aktivnosti otpočele školske 2008/09). U cilju podrške za ove aktivnosti kao i promociju pravičnosti za ovu djecu svake godine su obezbijeđeni besplatni udžbenici. Takođe se obezbjeđuje besplatan prevoz za sve učenike RE populacije u Podgorici, Nikšić i Berane (autobus i kombiji). U školama angažovani romski medijatori - saradnici u socijalnoj inkluziji. Svim učenicima srednjih škola obezbijeđene su stipendije u iznosu od 60 eura, a za studente u iznosu od 150 eura. Svi zainteresovani srednjoškolci su upisani na fakultete (24 studenta).

Član 19 - Pravo radnika migranata i njihovih porodica na zaštitu i pomoć

Stav 11 - Učenje jezika zemlje domaćina

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Crna Gora.

Komitet traži da naredni izvještaj pruži informacije o broju migranata u Crnoj Gori.

ODGOVOR

Zakonom o strancima („Službeni list CG“, br. 12/18), uređuju uslovi za ulazak, izlazak, kretanje, boravak i rad stranaca u Crnoj Gori. Boravak stranca u Crnoj Gori, u smislu člana 32 ovog zakona, je: boravak do 90 dana, privremeni boravak i stalni boravak.

Zakonom o strancima je propisano da Ministarstvo unutrašnjih poslova odobrava privremeni boravak. Privremeni boravak odobrava se sa rokom važenja do jedne godine. Zahtjev za izdavanje dozvole za privremeni boravak stranac podnosi lično Ministarstvu u mjestu boravka. Privremeni boravak može se odobriti strancu koji namjerava da boravi u Crnoj Gori duže od 90 dana, radi:

- 1) spajanja porodice;*
- 2) školovanja;*
- 3) učešća u programima međunarodne razmjene učenika i studenata ili drugim programima mladih;*
- 4) specijalizacije, stručnog osposobljavanja ili praktične obuke stranaca;*
- 5) naučno-istraživačkog rada;*
- 6) liječenja;*
- 7) humanitarnih razloga;*
- 8) korišćenja i raspolaganja pravom na nepokretnosti koju posjeduje u Crnoj Gori;*
- 9) obavljanja vjerske službe;*
- 10) obavljanja volonterskog rada u okviru Evropske volonterske službe;*
- 11) boravka lica bez državljanstva;*
- 12) rada; i*
- 13) u drugim slučajevima u skladu sa zakonom i međunarodnim ugovorom.*

Svakako najveći broj dozvola za privremeni boravak u Crnoj Gori izdaje se radi rada, i to najčešće državljanima država sa kojim se Crna Gora graniči. Tako je za period od 01.01. do 02.11.2018. godine, izdato ukupno 21.727 dozvola. Razvrstano prema državljanstvu stranca iz država regiona, ova statistika izgleda sljedeće:

- 1. državljani Srbije 7594*
- 2. državljani Bosne i Hercegovine 2883*
- 3. državljani Albanije 1548*
- 4. državljani Kosova 1267*
- 5. državljani Makedonije 892*
- 6. državljani Hrvatske 117*

S obzirom na pitanje koje se odnosi na broj migranata u Crnoj Gori, za period 01.01.2014 - 31.12.2017. godine, pored migranata, shodno Zakonu o strancima, posebnu kategoriju stranaca u Crnoj Gori predstavljali su i tražioci azila, shodno, tada važećem Zakonu o azilu, te njihov broj po godinama izgleda ovako:

2014 - 2312
2015 - 1611
2016 - 335
2017 - 849

Shodno statistici Uprave policije, u periodu od 01.01.2014. godine do 01.01.2018. godine registrovano je ukupno 1490 migranata.

Budući da je od 01.01.2018. godine počela primjena novog Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca, to je u periodu od 01.01.2018 - 06.11.2018. godine, u Crnoj Gori, podnijeto 2916 zahtjeva za međunarodnu zaštitu. Takođe, u skladu sa odredbama ovog zakona, u periodu od 01.01.2018. godine, do 31.10.2018. godine, ukupno je registrovano 4178 migranata (tj. stranaca koji su izraeli namjeru za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu u Crnoj Gori).

Komiteta smatra da, iako se jezik zemlje domaćina automatski predaje učenicima osnovnih i srednjih škola kroz školsko gradivo, to nije dovoljno da se zadovolje obaveze utvrđene članom 19§11. Države moraju da naprave poseban napor da uspostave dodatnu pomoć djeci imigrantima koja nisu pohađala osnovnu školu od samog početka i koja stoga zaostaju za svojim vršnjacima učenicima koji su državljani zemlje (Zaključci 2002, Švedska). **Komiteta uzima u obzir godinu dana dodatne pomoći i specijalnih kurseva na crnogorskom jeziku. On traži dodatne informacije o implementaciji ovih inicijativa, uključujući i podatke o tome koliko učenika ima koristi od takvog dodatnog obrazovanja, kao i da li djeca koja nastavljaju da imaju poteškoće mogu dobiti dodatnu pomoć.**

ODGOVOR

Urađen, usvojen program za „Crnogorski kao maternji jezik“, te Zavod za udžbenike i nastavna sredstva uredio prateći udžbenik.

Komiteta takođe podsjeća da Države treba da promovišu i olakšaju učenje nacionalnog jezika djeci školskog uzrasta, kao i migrantima i članovima njihovih porodica koji više nisu školskog uzrasta (Zaključci 2002, Francuska). **Komiteta pita koja politika se primjenjuje kako bi se obezbijedilo ili podržalo obrazovanje odraslih migranata na nacionalnom jeziku.**

ODGOVOR

Postoji Program obrazovanja za učenje crnogorskog jezika (po nivoima) koji je pripremio Centar za stručno obrazovanje i usvojio Nacionalni savjet 09.07.2013. godine.

Centar za stručno obrazovanje je formirao radnu grupu i pokrenuo aktivnosti na izradi Programa obrazovanja za učenje crnogorskog jezika, istorije i kulture za azilante i strance pod supsidijarnom zaštitom u skladu sa Zakonom o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca.

Član 19 - Pravo radnika migranata i njihovih porodica na zaštitu i pomoć

Stav 12 – Nastava na maternjem jeziku migranata

Komiteta uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Crna Gora.

Komiteta primjećuje fleksibilnost koja postoji u nastavnom planu, i traži da se u narednom izvještaju obezbijede primjeri o sprovedenim planovima fokusiranim na kulturu porijekla učenika migranata.

ODGOVOR

Za škole u kojima je bilo par slučajeva (2 škole) sprovedena su savjetovanja za upravu i stručnu službu škola o načinu uključivanja i praćenja, za nastavni kadar škola sprovedeno savjetovanje za primjenu programa: „Crnogorski kao maternji jezik“.

Komitet podsjeća da je obaveza država u skladu sa ovom odredbom da promovišu i olakšaju učenje, u školama i drugim strukturama, kao što su dobrovoljna udruženja, na jezicima koji su najviše zastupljeni među migrantima na njihovoj teritoriji. ***Komitet pita koje politike ili inicijative se primjenjuju a koje imaju za specifičan cilj obrazovanje djece najzastupljenijih grupa migranata na svom jeziku, kulturi i tradiciji.***

ODGOVOR

Osim pomenutih savjetovanja za upravu i stručnu službu škola o načinu uključivanja i praćenja, primjenu programa: „Crnogorski kao nematernji jezik“, sprovedena su savjetovanja u 2 škole o načinu organizovanja i sprovođenja dopunske nastave sa ciljem izučavanja istorije i kulture maloljetnih migranata.

Član 27 - Pravo radnika sa porodičnim obavezama na jednake mogućnosti i tretman

Stav 1 - Učešće u radnom životu

Komiteta uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Crna Gora.

Komiteta konstatuje da je Crna Gora prihvatila samo član 27§1a.

NAPOMENA

Crna Gora je pored stave 1(a) prihvatila i stavove 2 i 3 člana 27.

Zapošljavanje, stručno vođenje i obuka

Komiteta se poziva na svoj zaključak na osnovu člana 10§3 (Zaključci 2012) gdje je rezervisao svoju poziciju do dobijanja informacija koja se tiču vrste kontinuiranog stručnog obrazovanja i obrazovanja dostupnog na tržištu rada, mjere obuke za određene grupe, kao što su žene, ukupna stopa učešća lica na obuci i odnos između polova, procenat zaposlenih koji učestvuju u kontinuiranim stručnim usavršavanjima, i ukupan trošak.

ODGOVOR

Zavod za zapošljavanje Crne Gore, u 2018. godini za realizaciju mjera aktivne politike zapošljavanja, raspolaže sa 4,6 mil. €, što je za 2 mil.€ više u odnosu na prethodnu godinu. Ova sredstva, pored ostalog, omogućavaju realizaciju novih aktivacionih mjera prioriteto namijenjenih nezaposlenim ženama, dugoročno nezaposlenim i mladim licima. Zavod je planirao da u okviru raspoloživih sredstava za 4. 000 prioriteto mladih, dugoročno nezaposlenih i lica ženskog pola realizuje mjere aktivne politike u cilju njihovog efikasnijeg uključivanja na tržište rada.

U proteklom periodu tekuće godine mjerama je obuhvaćeno 3.488 nezaposlenih lica, ili 87,2 % planiranog broja učesnika. U ukupnom broju učesnika lica ženskog pola učestvuju sa 65,3 %, mladi sa 27 %, dok učešće dugoročno nezaposlenih lica iznosi 28,4 %. Oko 50 % učesnika su lica iz opština Sjevernog regiona.

Obrazovanje i osposobljavanje odraslih

Ova mjera aktivne politike zapošljavanja je realizovana kroz programe obrazovanja za sticanje stručnih kvalifikacija i za sticanje ključnih vještina u cilju povećanja zapošljivosti, odnosno zapošljavanja uspješnih učesnika programa. Izvođači ove mjere bili su organizatori obrazovanja odraslih, odnosno pravna lica koja posjeduju licencu, izdatu od Ministarstva prosvjete, za izvođenje javno važećih programa obrazovanja i osposobljavanja odraslih.

Obrazovanje i osposobljavanje odraslih realizovano je za 1.056 lica. Učešće lica ženskog pola iznosilo je 50,8%, mladih 37% i dugoročno nezaposlenih lica (lica koja posao traže duže od 12 mjeseci) 43,2%. Oko 42 % učesnika ove mjere su lica iz opština Sjevernog regiona.

Programi sticanja stručnih kvalifikacija, realizovani su za 427 lica, a programi sticanja ključnih vještina za 629 nezaposlenih lica kojima je utvrđena potreba za usvajanjem dodatnih znanja, vještina i kompetencija traženih na tržištu rada.

Javni rad

Polazeći od programskih ciljeva utvrđenih na osnovu potreba i mogućnosti lica otežanog zapošljavanja, potreba korisnika programa od javnog interesa, a u okviru raspoloživih sredstava za ove namjene Zavod je, u odnosnom periodu, realizovao programe javnog rada za 1.327 učesnika. Realizacija ove mjere omogućila je prioritarno teže zapošljivim licima zapošljavanje na određeno vrijeme, u trajanju od tri do pet mjeseci, radi očuvanja i unapređenja njihovih radnih sposobnosti. U programima javnog rada lica ženskog pola su učestvovala sa 59,2%, mlada lica 29,1 %, a dugoročno nezaposlena lica sa 27,5 %. Oko 60 % učesnika ove mjere su lica iz opština Sjevernog regiona.

Prepoznajući značaj razvoja socijalnog servisa za lica sa invaliditetom Zavod je, u saradnji sa javnim ustanovama i civilnim sektorom, realizovao program javnog rada "Personalni asistent". U ovom programu zaposleno je 507 lica, na određeno vrijeme, u prosječnom trajanju od pet mjeseci, na poslovima pružanja pomoći i podrške za 1.221 lice sa invaliditetom. U cilju pružanja podrške starim licima u stanju socijalne potrebe, realizovan je program javnog rada »Njega starih lica«. U ovom programu, zaposleno je 110 lica, na određeno vrijeme, u prosječnom trajanju od pet mjeseci, na poslovima gerontodomačina/ice, za 920 korisnika. Kroz programe zaštite životne sredine, obrazovne, kulturne i druge društveno korisne programe zaposleno je 630 lica iz evidencije Zavoda na određeno vrijeme u prosječnom trajanju od tri mjeseca. U cilju adekvatne pripreme Crne Gore za turističku sezonu, u saradnji sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma, JP Morskim dobrom, opštinama Glavnim gradom, Prijestonicom i javno komunalnim preduzećima, realizovan je i javni rad »Neka bude čisto«, u trajanju od četiri mjeseca. Kroz ovaj rad zaposleno je 80 nezaposlenih lica iz evidencije Zavoda, na poslovima čišćenja i održavanja magistralnih i regionalnih puteva u Crnoj Gori. Druge mjere usmjerene na povećanje zaposlenosti, odnosno smanjenje nezaposlenosti realizovane su kroz Pilot program podrške teže zapošljivim licima u pripremi i aktiviranju na tržištu rada "Osnaži me i uspjeću i Program osposobljavanja i zapošljavanja mladih sa stečenim visokim obrazovanjem na poslovima sprječavanja neformalnog poslovanja "Stop sivoj ekonomiji"

- *Pilot program podrške teže zapošljivim licima u pripremi i aktiviranju na tržištu rada "Osnaži me i uspjeću"*

Zavod za zapošljavanje je, krajem juna 2018. godine u saradnji sa agencijama za zapošljavanje, započeo realizuju Pilot programa podrške teže zapošljivim licima u pripremi i aktiviranju na tržištu rada "Osnaži me i uspjeću". Program je kreiran na bazi nacionalnih i evropskih smjernica i preporuka, s ciljem pružanja podrške teže zapošljivim licima, prioritarno ženama bivšim korisnicama naknade po osnovu rođenja troje i više djece i korisnicima materijalnog obezbjeđenja porodice, u pripremi i aktiviranju na tržištu rada. Partnerskim pristupom u rješavanju problema nezaposlenosti teže zapošljivih lica doprinijeće se jačanju kapaciteta ličnog i profesionalnog razvoja ovih lica u procesu prepoznavanja, planiranja, kreiranja i upravljanja karijerom, kao i razvoju i unapređenju vještina traženja posla, kao ključnog preduslova u rješavanju problema nezaposlenosti. Programom je obuhvaćeno 925 teže zapošljivih nezaposlenih lica, od kojih 538 žena bivših korisnica naknade po osnovu rođenja troje i više djece, a 185 korisnika materijalnog obezbjeđenja porodice. Programske aktivnosti realizovaće se u trajanju do šest mjeseci. U periodu realizacije programa učesnicima je prevashodno obezbijedena psiho – socijalna podrška u ličnom i profesionalnom razvoju tokom prvog dijela sprovođenja programa, u trajanju od jednog mjeseca. Nakon pružene psiho – socijalne podrške, u drugom dijelu realizacije programa, u trajanju do pet mjeseci, obezbijeduje se neposredna pomoć u nalaženju zaposlenja za 50 % uspješnih učesnika prvog dijela programa.

U odnosni program uključeno je 95,7%, lica ženskog pola, 37,6 % lica starijih od 50 godina, 22,2 % dugoročno nezaposlenih lica i 8,2 % lica do 30 godina života. Oko 44 % učesnika ove mjere su lica iz opština Sjevernog regiona.

- Program „Stop sivoj ekonomiji“

Ovim programom se za 180 lica sa stečenim visokim obrazovanjem, do 30 godina života i radnim iskustvom u najkraćem trajanju od devet mjeseci, omogućilo osposobljavanje i zapošljavanje u trajanju od šest mjeseci. Program se realizuje u saradnji sa Poreskom upravom, Upravom za inspekcijske poslove i Upravom policije. Učesnici tokom trajanja programa uz kontinuirano mentorstvo stiču upotrebljiva znanja i vještine i pružaju tehničku podršku i pomoć službenim licima ovih uprava u cilju suzbijanja neformalnog poslovanja.

Učešće lica ženskog pola iznosi 56,7%, dugoročno nezaposlenih 15 %, a učešće lica iz sjevernih opština 38,4%.

U tekućoj, kao i u prethodnim godinama, Zavod je učestvovao i u realizaciji programa stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem

Program stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem sprovodi se u skladu sa Zakonom o stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem. Pravo na stručno osposobljavanje imaju lica sa stečenim visokim obrazovanjem koja nemaju radno iskustvo u određenom nivou obrazovanja i na evidenciji su Zavoda za zapošljavanje.

U odnosnom periodu, program se sprovodi za 3.055 lica sa stečenim visokim obrazovanjem (1.458 lica u javnom i 1.597 lica u privatnom sektoru). Korisnici programa se stručno osposobljavaju, u trajanju od devet mjeseci, tokom kojeg primaju naknadu u neto iznosu od 50% prosječne neto zarade u Crnoj Gori u prethodnoj godini. Učešće lica ženskog pola u ukupnom broju uključenih lica iznosi 58%, a učešće lica iz opština Sjevernog regiona 24%.

Nadalje, slijede podaci vezani za kontinuirano stručno osposobljavanje i usavršavanje koje sprovodi Uprava za kadrove, za period 1. januar-30. oktobar 2018.godine:

U periodu od 1. januara do 30. oktobra 2018. godine Uprava za kadrove je organizovala 159 obuka na različite teme, za 2098 zaposlenih u državnoj upravi i lokalnoj samoupravi (1312 ženskog i 749 muškog pola). Obuke su organizovane po različitim programima:

- Program stručnog osposobljavanja i usavršavanja državnih službenika i namještenika: 41 obuka za 844 državna službenika i namještenika
- Obuke lokalnih službenika i namještenika: 30 obuka za 498 lokalna službenika i namještenika
- Specifični programi: 28 obuka za 366 službenika i namještenika
- Ostali seminari (realizovani po projektu, zaključku, akcionom planu...): 61 obuka za 418 službenika i namještenika.

Komiteta želi da bude informisan o primjeni Zakona o zapošljavanju i ostvarivanju prava u pogledu osiguranja za slučaj nezaposlenosti i pita koja posebna pomoć se daje osobama sa porodičnim obavezama koje žele da se vrate na posao poslije porodiškog odsustva.

ODGOVOR

Zakonom o zapošljavanju i ostvarivanju prava iz osiguranja od nezaposlenosti („Sl. list CG“, br. 14/10, 45/12, 61/13, 20/15 i 52/16) propisano je da se **nezaposlenim licem** smatra lice od 15 do 67 godina života koje je crnogorski državljani i stranac sa odobrenim stalnim boravkom, priznatim statusom izbjeglice ili odobrenom dodatnom zaštitom, koje se nalazi na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, sposobno ili djelimično sposobno za rad, koje nije zasnovalo radni odnos i koje aktivno traži zaposlenje.

U ovom zakonu se **ne koristi izraz „lice sa porodičnim obavezama“**.

Sa svim nezaposlenim licima Zavod za zapošljavanje utvrđuje individualni plan zapošljavanja. **Individualni plan zapošljavanja je dogovor između Zavoda za zapošljavanje i nezaposlenog lica o aktivnostima kod traženja posla i uključivanja u mjere aktivne politike zapošljavanja.**

Individualni plan zapošljavanja se u skladu sa novim saznanjima i promijenjenim okolnostima na tržištu rada dopunjuje i mijenja.

Nezaposlena lica imaju obavezu da izvršavaju aktivnosti utvrđene individualnim planom zapošljavanja.

Pravilnikom o uslovima, načinu, kriterijumima i obimu sprovođenja mjera aktivne politike zapošljavanja („Sl. list CG“, br. 27/12) propisano je da se nezaposlena lica, prema stepenu zapošljivosti, svrstavaju u:

- neposredno zapošljivo lice;*
- uslovno zapošljivo lice;*
- teže zapošljivo lice.*

Svrstavanje nezaposlenog, prema stepenu zapošljivosti, je osnov za njegovo uključivanje u odgovarajuće mjere aktivne politike zapošljavanja.

Kriterijumi za svrstavanje nezaposlenog lica prema stepenu zapošljivosti su:

- usklađenost obrazovnog profila nezaposlenog sa potrebama tržišta rada;*
- zdravstveno i socijalno stanje nezaposlenog;*
- vrijeme traženja zaposlenja;*
- motivisanost za aktivno traženje zaposlenja.*

Zakonom o zapošljavanju i ostvarivanju prava iz osiguranja od nezaposlenosti nije propisano da se posebna pomoć daje osobama sa porodičnim obavezama koje žele da se vrate na posao poslije porodijskog odsustva.

Informišemo da kada se radi o zaposlenom licu da nakon završenog porodijskog/roditeljskog odsustva se vraća na svoje radno mjesto i poslodavac je dužan da zaposlenom po isteku porodijskog, odnosno roditeljskog odsustva obezbijedi povratak na isto radno mjesto ili na odgovarajuće radno mjesto sa najmanje istom zaradom.

Član 27 - Pravo radnika sa porodičnim obavezama na jednake mogućnosti i tretman

Stav 2 - Roditeljsko odsustvo

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Crna Gora.

Prema članu 111 Zakona o radu roditeljsko odsustvo je pravo jednog od roditelja da koristi odsustvo sa rada radi zbrinjavanja i njege djeteta. Roditeljsko odsustvo može da se koristi 365 dana od dana rođenja djeteta. Roditelj može početi sa radom i prije isteka odsustva (365 dana), ali ne prije isteka 45 dana od dana rođenja djeteta. U ovom slučaju, roditelj nema pravo da nastavi da koristi roditeljsko odsustvo.

Komitet pita da li očevi imaju neprenosivo pravo na roditeljsko odsustvo i ako je tako, koja je njegova dužina.

ODGOVOR

Prema važećem Zakonu o radu očevi imaju pravo na roditeljsko odsustvo, ali to pravo nije neprenosivo. Otac može to pravo da koristi nakon isteka obaveznih 45 dana od dana rođenja djeteta koji dani su obavezni za majku djeteta.

Međutim, novim Zakonom o radu, čija izrada je u toku, predviđeno je neprenosivo pravo oca djeteta na roditeljsko odsustvo. Pravo na roditeljsko odsustvo imaju oba roditelja u jednakim djelovima.

Roditeljsko odsustvo se može koristiti nakon isteka perioda od 70 dana nakon rođenja djeteta a to je period koji zaposlena žena obavezno koristi. Izuzetno od ovog prava, roditeljsko odsustvo koje je započeo da koristi jedan roditelj može da prenese na drugog roditelja nakon isteka perioda od 30 dana od početka korišćenja.

Novim prijedlogom Zakona predviđena je mogućnost prenosa prava na jednog od roditelja i propisuje:

- (1) " Ako jedan od roditelja umre ili je iz drugog opravdanog razloga spriječen da koristi pravo na roditeljsko odsustvo iz člana 121 stav 4 ovog zakona, pravo na njegov dio roditeljskog odsustva prenosi se na drugog roditelja.*
- (2) Pod opravdanim razlogom iz stava 1 ovog člana podrazumijeva se:*
 - 1) ako je jedan od roditelja: lišen roditeljskog prava; lišen poslovne sposobnosti; proglašen nestalim, nepoznatim, nepoznatog prebivališta ili boravišta; ili je prema nalazu nadležnog centra za socijalni rad grubo zanemario staranje o djetetu;*
 - 2) kada su jednom od roditelja djeteta, radi zaštite djeteta, na osnovu odluke suda, zabranjeni ili ograničeni kontakti sa djetetom;*
 - 3) kada je jedan od roditelja djeteta teško bolestan ili je zavistan od pomoći drugog lica, radi čega je na duže vrijeme spriječen ili u znatnoj mjeri ograničen u obavljanju svog roditeljskog staranja, prema nalazu nadležnog doktora specijaliste;*
 - 4) ako je jedan od roditelja angažovan kao vojno lice u vojnoj misiji izvan Crne Gore, pod uslovom da se pisanom izjavom odrekao prava na korišćenje roditeljskog odsustva u korist drugog roditelja;*
 - 5) kada je jedan od roditelja na izdržavanju kazne zatvora.*
- (3) Odredbe st. 1 i 2 ovog člana primijeniće se i na prenos usvojiteljskog i hraniteljskog odsustva, pod uslovom da korisnik na kojeg se prenosi to pravo, ispunjava uslove u skladu sa ovim zakonom. "*

Programom rada Vlade Crne Gore planirano je da Prijedlog Zakona o radu bude urađen zaključno sa drugim kvartalom 2019. godine.

Član 27 - Pravo radnika sa porodičnim obavezama na jednake mogućnosti i tretman

Stav 3 - Nezakonitost otkaza po osnovu porodičnih obaveza

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Crna Gora.

Zaštita od otpuštanja

Komitet primjećuje da, prema članu 108§3 Zakona o radu, za vrijeme odsustva sa rada radi njege djeteta i roditeljskog odsustva radnika poslodavac ne može otkazati ugovor u radu. Poslodavac ne može otkazati ugovor o radu sa zaposlenim, niti da ga proglasi tehnološkim viškom zbog uvođenja tehnoloških, ekonomskih ili restrukturalnih promjena, koji radi polovinu punog radnog vremena zbog njege djeteta sa težim smetnjama u razvoju, kao ni samohranom roditelju sa djetetom do sedam godina ili djetetom sa težim smetnjama u razvoju.

Komitet pita da li takva zaštita jednako važi i za očeve na roditeljskom odsustvu.

ODGOVOR

Zakonodavac je propisao pravo na roditeljsko odsustvo roditelju, ne praveći razliku da li je to majka ili otac, osim obaveznog dijela koji pripada isključivo majci djeteta, a to je 45 dana nakon porođaja. Dakle, sva zaštita zaposlenog po osnovu prava na roditeljsko odsustvo sa rada zbog njege i staranja o djetetu odnosi se kako na majku tako i na oca.

Pravni lijekovi

Komitet traži primjere sudske prakse, posebno one koji se odnose na otpuštanje lica sa porodičnim obavezama. Komitet pita da li zakon postavlja gornju granicu u iznosu naknade koja se dodjeljuje u slučaju nezakonitog otpuštanja na osnovu porodičnih obaveza.

ODGOVOR

Zakon o radu propisuje zaštitu od otkaza za zaposlene sa porodičnim obavezama u situacijama koje su navedene u prethodnom izvještaju. U slučaju otkaza od strane poslodavca Zakon ne postavlja gornju granicu iznosa naknade već propisuje zaštitu zaposlenog na način da ukoliko se u postupku pred nadležnim sudom ili Agencijom za mirno rješavanje radnih sporova utvrdi da je zaposlenom nezakonito ili neopravdano otkazan ugovor o radu, tada zaposleni ima pravo na naknadu materijalne štete u visini izgubljene zarade i drugih primanja koja bi ostvario da je bio u radnom odnosu, u skladu sa zakonom, kolektivnim ugovorom i ugovorom o radu i uplatu doprinosa za obavezno socijalno osiguranje.

Krivični zakonik Crne Gore inkriminiše krivično djelo "Povreda prava iz rada" i u članu 224 propisuje da će se kazniti novčanom kaznom ili zatvorom do dvije godine onaj ko se svjesno ne pridržava zakona ili drugih propisa, kolektivnih ugovora i drugih opštih akata o pravima iz rada i o posebnoj zaštiti na radu omladine, žena i lica sa invaliditetom i time drugom uskrati ili ograniči pravo koje mu pripada. Takođe istim članom, u stavu 2, propisuje kaznu zatvora do tri godine za onoga ko otkáže ugovor o radu zaposlenom koji je zbog opravdane sumnje da je učinjeno krivično djelo sa obilježjima korupcije podnio prijavu ili se obratio nadležnim licima ili organima.